ДЭЛХЭЙН ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят-Монголой ҮНЭН

ВКП(б)-гэй Бурят-Монголой Обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй ба ВКП(б)-гэй Улан-Удын Горкомой орган.

242 (5134)
Чтверг
Декабриин
5
1946 он

Сэн 20 мүнгэн

Манай орондо социализмын агууехэ илалтануудые хуулишалан бэхижүүлһэн Сталинска Конституциин арбан жэлэй алдарта ой гүйсэбэ.

Дэлхэй дээрэхи эгээл демократическа Конституциие зохеогшо Агууехэ Сталин мандаха болтогой!

И. В. СТАЛИН Соведүүдэй Бүхэсоюзна VIII Онсо съезд дээрэ СССР-эй Конституциин проект тухай элидхэл хэжэ байна (1936 он). ТАСС-эй фотохронико.

Сталинска Конституциин арбан жэлэй алдарта ой

Алтан үзэгүүдээр бэшэгдэһэн Сталинска Конституци болбол 1936 оной декабриин 5-да манай агууехэ Советскэ ороной улаан столица Москвада Соведүүдэй Бүхэсоюзна VIII Онсо съезд дээрэ баталагдаһан байна. Тэрэ үдэрһөө хойшо эгээл тэбхэр 10 жэл болоо. Конституциин жабхаланта һайхан наранаар гэрэлтүүлэгдэһэн советскэ арад түүхэтэ арбан жэлэй ойе нэрэтэй түрэтэйгөөр угтаба. Үнгэрһэн 10 жэл хадаа абарга ехэ үүсхэн байгуулха хүдэлмэринүүдые бүтээлгын, гүн ехэ илалтануудые түйлалгын арбан жэл байгаа.

ССР Союзай Конституци болбол манай оронии нэгэ илалтаһаа нүгөө илалта хүртэр жолоодон ударидагша агууехэ Сталинай шууд хүтэлбэри доро байгуулагдаһан юм. Тиимэ болохолоороо Сталинска Конституци гэжэ оронойимнай бүхы арадуудаар нэрлэгдэдэг байна. Манай Конституци хадаа социализмые гол түлэб байгуулһан советскэ арадай түүхэтэ ехэ илалтануудые хуулишалан бэхижүүлһэн гайхамшагта документ мүн. Орон соомнай социальна, экономическа ба политическэ ямар-ямар хубилалтанууд болоһон байгааб, тэдэ хубилалтанууд Сталинска Конституцяар бүхэжүүлэгдэһэн байха юм.

Манай орон соо түйлагдаһан тон ехэ илалтануудай эсэстэ, тодорхойлон хэлэбэл, ороной ажаүйлэдбэри, хүдөө ажахы ба культурын гүн ехээр хүгжэжэ, социализмын гол түлэб байгуулагдаһанай эсэстэ шэнэ Сталинска Конституци түрэжэ гараа. Социалистическэ байгуулалтада түйлаһан манай илалтанууд болбол хүдэлмэришэд, колхозно таряашад ба интеллигенциин бата бэхи хани холбооной ашаар, советскэ обществын хүтэлбэрилхы хүсэн болохо Коммунистическэ партиин сэсэмэргэн хүтэлбэри ба эрэлхэг баатар тэмсэлэйнь ашаар, советскэ арадуудай гайхамшагта хани барисаанай ашаар түйлагдаһан байна.

Сталинска Конституцяар зоригжуулагдаһан советскэ хүнүүд болбол Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу-ехэ дайнай үедэ эрэлхэг зориг ба баатар хүсые харуулжа, гитлеровскэ зэрлиг муухай армиие үй бута сохиһон байна. Манай хүнүүдэй героическа тэмсэл ба илалтануудынь Сталинска Конституциин хүсые, тэрэнэй гүн ехэ зоригжуулагша үүргые тодоор гэршэлэн харуулаа.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайниие илалта түгэлдэрөөр дүүргэһэн Советскэ арад, болбол амгалан сагай зохеон байгуулалтын хүдэлмэринүүдтэ ороод, Сталинска табанжэлэй түсэбые дүүргэхын ба үлүүлэн дүүргэхын хойноһоо эсэшэ сусашагүйгөөр хүдэлмэрилжэ, энэ хэрэгтэ өөрынгөө бүхы шадабари, шэн зориг ба баатар хүсэнүүдые дүүрэнээр үгэжэ байха юм. Агууехэ табанжэлэй түрүүшын жэл амжалтатайгаар дүүргэгдэжэ байна. Энэ түрүүшын жэл соо ехэнүүд ажалнууд бүтээгдэжэ, Эхэ оронойимнай хүсэ шадал ба баялигынь улам ехэ бадаралтада хүрэбэ. Сталинска Конституциин гайхамшагта хүсэниинь дайнай хойнохи бүгэдэ-арадай үүсхэхы ехэ ажалдань илангаяа тодоор харагдана.

Арадуудай амгалан тайбан ба аюулгүй байдалай, эрхэ сүлөө ба бэеэ даанхай байдалай найдамтай тулгуури болохо Советскэ Союз хадаа бүхы дэлхэйн хэмжээн дээрэ амгалан тайбан байдал ба арадуудай ашаг эрхые хамгаалһан бодото демократиие бэхижүүлхын түлөө, сүлөөтэ ба үнэн сэхэ еһоной түлөө түүхэтэ тэмсэлые ябуулжа, дайн сэрэг һүжэрөөхые хүсэгшэ дэлхэйн реакциин хүсэнүүдые эрид шуудаар элирүүлэн гаргажа байна. Советскэ Союзай сэсэмэргэн гадаадын политика болбол манай ороной алдар соло ба хүндэтэ ехэ нэрыень бүхы дэлхэй дээрэ улам улам хүсэтэйгөөр үргэнэ. СССР хадаа дэлхэй дээрэхи эгээл томо ба хүсэн түгэс гүрэн мүн.

Советскэ арад хадаа өөрынгөө инаг парти, агууехэ Сталинай хүтэлбэри доро Конституциин үдэрые политическэ ба ажалай тон ехэ дэбжэлтэтэйгээр угтаба. Манай ороной арадууд, тэдэнэй тоодо Бурят-Монголой ажалшад болбол Сталинска шэнэ табанжэлэй түсэбые дүүргэхэ ба үлүүлэн дүүргэхэ гэһэн гайхамшагта зоригоор дүүрэн байна. Агууехэ табанжэлэй түрүүшын жэл удангүй дүүрэхэнь. Тиимэһээ ажаүйлэдбэриин газарнууд, колхозууд, МТС-үүд; совхозууд болон бусад олон һалбаринууд хадаа өөһэдынгөө хүдэлмэринүүдтэ байһан дутуу дунданuудые дары сагаа усадхан, энэ жэлые амжалта түгэлдэрөөр дүүргэхэ уялгатай.

Малажалые хүгжөөхэ гүрэнэй түсэбые дүүргэхэ, малай үбэлжэлгые жэшээтэ һайнаар ябуулха, ерэхэ хабарай тарилгада хэрэглэгдэхэ үрһэнэй фондые түсэбөй еһоор байгуулха, тракторнууд ба хүдөө ажахын бусад машинануудые саг болзор сооHь, эрхим шанартайгаар заһабарилха ба түсэбтэ бүхы хүдэлмэринүүдээ саг сооHь дүүргэхэ гээшэ шухалын шухала зорилгонууд болоно. Социалистическэ мүрысөөе үргэн далайсатайгаар дэлгэрүүлжэ, шэнэ шэнэ амжалтануудые түйлахын түлөө эршэмтэйгээр тэмсэе! РСФСР-эй ба БМАССР-эй Верховно Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудта жэшээтэ һайнаар бэлэдхэе!

Арадай интересүүдые хамгаалдаг, эсэстээ хүртэр демократическа манай ССР Союзай Сталинска Конституци мандаха болтогой!

РЕСПУБЛИКЫН АЖАЛШАН АРАД ШЭНЭ ШЭНЭ АМЖАЛТАНУУДААР СТАЛИНСКА КОНСТИТУЦИИН ҮДЭРЫЕ УГТАБА

Үйлэдбэриин үндэр бүтээсэнүүд

Гүрэнэй заводой бүхы цехүүдэй коллектив бүхэн, хүдэлмэришэн бүхэн ноябрь һарынгаа түсэбые амжалтатайгаар дүүргэжэ, түсэбһөө гадуур үшөө ехэ продукци үгэхын түлөө оролдосотойгоор хүдэлмэрилһэн байна. Сталинска Конституциин үдэрые залуушуулай цех (начальнигынь нүхэр Конюченко) эрхимээр угтаба. Энэ цехын комсомольско-залуушуудай бригада һарынгаа даалгабариие болзорһоонь урид гүйсэдхэхэ уялга абаһан байгаа. Тиигээд, эдэнэр абаһан уялгаяа гүйсэдхэбэ.

Энэ бригадын хүдэлмэришэд нүхэд Боякова, Медведев ба Сахаров гэгшэд халаан соогоо дүрбэн ба дүрбэ хахад нормо үгэнэд.

Комсомольско-залуушуудай бригадануудай хоорондо мүрысөөнэй долгин үргэнөөр хүдэлөө. Энээнэй гол түсхэлшэд болбол нүхэд Балаханов ба Бахматовай бригаданууд мүн болоно.

—Хэмнай һайнаар хүдэлмэрилнэб?—гэһэн энэ асуудал мүрысэгшэдэй досоохиие ехээр хүдэлгэнэ.

Бахматовай бригадын бүхы хүдэлмэришэд үгтэһэн нормые үлүүлэн дүүргэнэ. Бригадир Бахматов өөрөө гурбан хүнэй орондо хүдэлмэрилжэ байха юм. Мүн Цыпленков, Баженов; Терентьев гэгшэд үдэртөө хошоод нормо үгэнэд. Баһа энэ бригадын гэшүүд Половцева ба Пестрихова гэгшэдэй үйлэдбэриинь ажалай бүтээсэ 130—160 процент хүрэнэ.

Нүхэр Беломыльцевай бригада үйлэдбэриин үшөө үндэр бүтээсэнүүдые түйлана. Нүхэд Беломыльцев ба Котенов гэгшэд халаан соогоо табаад нормо үгэнэд. Мүн нүхэд Буйских ба Ельский гэгшэд гурба-гурбан нормо гүйсэдхэнэ.

Эдэнэр 11 һарынгаа түсэб үлүүлэн дүүргэбэ

Бүхэсоюзна социалистическэ мүрысөөндэ оролсоһон республикын олонтоото предприятинууд 1946 оной 11 һарын түсэбые үлүүлэн дүүргэжэ Сталинска Конституциин һайндэрые угтаба.

Кяхта городтохи гуталай фабрика 11 һарын үйлэдбэриин түсэбые 235 процент, Улан-Удын механизированнэ шэлэй завод—121,2 процент, нютагай ажаүйлэдбэриин министерствын шэгнүүр заһабарилгын завод—110 процент, мебельнэ фабрика—116,1 процент дүүргэбэ.

Манай республика дотор 11 һарын ба жэлэйнгээ түсэбые уридшалан дүүргэһэн предприятинууд үшөө нилээд олон бии байна.

Уялгануудаа уридшалан дүүргээ

Байкалрыбтрестын загаһашад ба инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд болбол Бүхэсоюзна социалистическэ мүрысөөндэ оролсоходоо загаһа барилгын жэлэй түсэбые Сталинска Конституциин үдэр—декабриин 5 хүртэр дүүргэхэ гэһэн уялга абаһан юм.

Тус загаһашад өөрынгөө абаһан уялгые уридшалан дүүргээ. Декабриин 2-ой мэдээгээр загаһа гүрэндэ тушаалгын жэлэйнгээ түсэб 107,9 процент дүүргэһэн байна. Тиихэтэй хамта, загаһашадай ажалай бүтээсэ 133 процент хүртэр дээшэлүүлэгдэжэ ба болбосоруулагдаһан бүхы загаһанайнь 90,7 процент нэгэдэхи сортын болоһон байна.

Инструментальщигуудай амжалтанууд

Мастер Калинкинай хүтэлбэрилдэг инструментальщигууд (Улан-Удын депо) Сталинска Конституциин үдэрэй хүндэлэлдэ ажал дээрээ һайн аша үрэ харуулаа. Нүхэр Калинкинай ажалаа шадамараар эмхидхэһэнэй ашаар энэ коллектив ноябрь һарынгаа даалгабариие 198 процент дүүргэбэ.

Һаяхан түмэрзамай училищеһаа үйлэдбэридэ ерэһэн залуу слесарь Анцупов, токарь Понамарев гэгшэд халаан соогоо 2—3 нормо дүүргэнэд.

Слесарьнүүд Барков, Дорофеев гэгшэд шэнэ сталинска табанжэлэйнгээ түрүүшын жэлэй түсэбые 230 процент дүүргэбэд. Мүн слесарьнүүд Авдеевский ба Каневский гэгшэд хоёр хоёр жэлэйнгээ даалгабариие 11 һарын турша соо дүүргээд, мүнөө бүри эршэтэйгээр хүдэлмэрилжэ байна.

М. Толкач.

Виктор Кочеров— эрхим токарь

Токарь Виктор Кочеров болбол паровоз-хабсаргалгын цехын (ПВЗ) эрхим токарьнуудай нэгэниинь болоно. Энэ нүхэр Сталинска Конституциин үдэрэй хүндэлэлдэ стахановска вахтада жагсажа, өөрынгөө оньһожоруулһан станок дээрэ хүдэлмэрилхэ зуураа ноябриингаа даалгабариие 406 процент дүүргэбэ.

Мүнөө нүхэр Кочеров өөрынгөө шудалһан мэргэжэлдэ үнэн зүрхэнэй оролдолго гаргажа, үнгэрһэн һарада түйлаһан амжалтаяа улам арбидхажа байна.

А. Коротаева.

Ангай арһа— Эхэ орондоо

Республикын гүрэнэй олонхи ондатрова ажахынууд 4-дэхи кварталайнгаа арһа бэлэдхэлэй түсэбые гүйсэдхэбэ. Жэшээлхэдэ, Баргажанай — 153,4 процент, Байкало-Кударын — 107,3, Баунтын — 102; Хойто-Байгалай—100 процент кварталайнгаа түсэб дүүргэбэ.

* * *

Баунтын аймагай «3 Пятилетка» гэжэ колхозой ангуушад 1946 он соо 60.350 түхэригэй ангай арһа тушааха договортой байһан юм. Теэд, мүнөө тус колхозой ангуушад даалгагдаһан түсэбөө үлүүлэн дүүргэбэ.

Һаяхан, энэ колхоз дээрэ колхозой ажахые саашадань хүгжөөхэ тухай, хабарай тарилгада бэлэдхэл ба мал адууһые тобир тарганаар ондо оруулха тухай асуудалнуудые хэлсэһэн колхозно эдибхитэдэй суглаан үнгэргэгдэһэн байна. Энэ суглаан дээрэ үгэ хэлэһэн ангуушад нүхэд Козулин, Евшин ба Кукобоко гэгшэд 1946 оной жэлэй эсэс хүртэр түсэбэйнгээ дээдэ тээ 40 мянган түхэригэй ангай арһа тушааха гэһэн уялга абаа.

Эдэ ангуушад агууехэ Сталинска Конституциин һайндэрэй хүндэлэлдэ зорюулан 10 гаран мянган түхэригэй ангай арһа һаяхан тушааба.

Алташадай амжалтанууд

Баргажанай алташад алта малталгын жэлэй түсэбые үшөө октябриин 15-да дүүргэһэн юм. Мүнөө алта малтагшад болбол Сталинска Конституциин һайндэртэй дашарамдуулан жэлэйнгээ түсэбһөө гадуур нилээд ехэ хэмжээнэй алта гүрэндөө тушаагаа.

Тэдэнэр, РСФСР-эй ба БМАССР-эй Верховно Соведүүдтэ һунгалтануудай үдэр хүртэр алта малталгын 1947 оной нэгэдэхи кварталай түсэбые дүүргэхын түлөө улам эршэмтэйгээр тэмсэжэ байна.

ХЭЛЭҺЭН ҮГЭДӨӨ ХҮРЭБЭ

—1946 ондо гүрэндэ тушааха бүхы уялгата түлбэринүүдээ Сталинска Конституциин Х жэлэй ой хүртэр сүм дүүргэхэ уялга абаһан „Улаан Үдэнгэ" колхозой гэшүүд хэлэһэн үгэдөө хүсэд хүрэбэ,—гэжэ ВКП(б)-гэй Сэлэнгын айкомой секретарь нүхэр **Будаев** манай редакцида мэдээсэбэ.

Энэ колхоз гүрэндэ таряа тушааха уялгата түлбэреэ үни хада дүүргээд, түсэбһөө гадуур 340 пүүд таряа тушааһан байна. Малажалай ба хүдөө ажалай бусад продуктнуудые тушааха талаар энэ колхоз гүрэнтэеэ сүм тоосоо.

Сталинска Конституциин Х жэлэй ойдо зорюулан хабарай тарилгада хэрэглэгдэхэ бүхы үрһэеэ хааба.

Цэдэн ГАЛСАНОВ

Үндэһэн Хуули

Калининградһаа эхилээд
Курильска арал хүртэр
Хаба дүүрэн тэнииһэн
Аба түрэл Оронойимнай
Үлзы һайхан Гимнһээ
Үрэ зүрхэн хүдэлнэ,
Үндэһэн алтан Хуулиимнай
Үзэг бүхэн зэдэлнэ.

Гартаа буугаа барижа
Галзуу дайсанаа һалгааһан,
Галта хурса Одоороо
Газар оронииe һаргааһан
Суута Советскэ Армиин
Соло алдар гиигүүлнэ.
Сохом бата илалтын
Сурангзан гал тэгүүлнэ.

Хүсэтэ огсом сууряагаар
Хүрьһэтэ газар хүдэлгэһэн
Хүдэлмэришэн,
таряашан,
эрдэмтэн

Хүсэеэ нэгэдхэн шармайжа,
Табанжэлэйнгээ түсэб
Тодо мэргээр ябуулна,
Томо томо амжалта
Толотомо ехээр яларуулна;
Шадамар түргүү алдараа
Шанга шангаар нэрлүүлжэ,
Мал, хони, адуугаа
Мянга мянгаар миралзуулжа
Баян бардам байдалаа
Бата арбин болгоно,
Аша гушынгаа золые
Арюун мүнхөөр зохёоно.

Аажам ехэ Рассиин
Альган дээрэ өөгжэһэн,
Аба Сталин багшын
Анхарал дээрэ хүгжэһэн
Сэльгеэ дуулим Бурядни
Сэсэг набшаар үнгэтэнэ.
Шэнэ Хуулиин үүдэн дээр
Шэлэдэг хүбүүдээ тодолно.

Сталинска Конституциин алтан наран доро

„СССР-эй гражданинууд ажал хэхэ эрхэтэй“.

(СССР-эй Конституциин 118-дахи статьяһаа)

АЖАЛ ГЭЭШЭ АЛДАР СОЛЫН ХЭРЭГ

Би 1910 ондо Дээдэ Удэдэ байгаа капиталист Кобылкинай нэгэ заводто хүдэлмэрилжэ эхилээ һэм. 9 наһатай үхибүүншье һаа, сүүдхэ соо 14 час хүдэлмэрилдэг байгааб. Үбэлэй шанга хүйтэндэ Удэ голой эрьедэ шэлэй заводто хэрэглэгдэхэ эльһэ һагшажа, хэдэн удаан саг соо байһанаа мүнөөшье мартаагүйб.

Хаанта засагай үедэ эдихэ ба үмдэхын хойноһоо үхэтэрөө оролдоод лэ, хооһо-нойтон, хахархай хубсаһатай, «а» үзэг танихагүй, «10» тоо мэдэхэгүй, харанхы мунхаг байдалда хүдэлмэришэд эрхэ сүлөөгүй ажаһуугша һэн.

1917 ондо Ленин—Сталинай парти ба советскэ засаг болбол бидэниие шэнэ замда оруулжа, эрхэ сүлөөтэй ба зол жаргалта байдалай үүдэ нээжэ үгэһэн байна. Ажал хүдэлмэри хадаа алдар солын ба хүндэтэ хэрэг болоо. Юундэб гэхэдэ, бидэнэр өөһэдтөө, өөрынгөө арадта ажал хүдэлмэри хэжэ, Эхэ ороноо үнэр баян хүсэн түгэс болгонобди.

Алдарта ба баатарлиг ажалаараа манай Бурят-Монголой республикын арад зон болбол урда сагта хооһон тала ба ой тайга байһан газарта ажаүйлэдбэриин гигантнуудые—заводууд ба фабрикануудые бодхоогоо. Хүдөөгэй үмсын таряашад ба нүүдэл малшад колхоз, совхоз байгуулан, зол жаргалтайгаар ажаһуунад.

Манай ороной хүн бүхэн үнэн зүрхэнһөө ажалые алдар солын хэрэгтэ тооложо, өөрынгөө дүршэл шадабариие ба эрдэм бэлигые дээшэлүүлдэг байна. Би ажаүйлэдбэри дээрэ 30 гаран жэл хүдэлмэрилөөб. Сталинска Конституциин олгоһон бүхы эрхые эдлэжэ, өөрынгөө дүршэл шадабариие, эрдэм бэлигые дээшэлүүлжэ, юрын эльһэ һагшагшаһаа мүнөө шэл үйлэдбэрилгын мастер болооб. Минии бүлэ жаргалта һайханаар ажаһуужа байна. Юрын хүдэлмэришэндэ иимэ байдал социалистическэ орондо олгогдоол!

Манай советскэ ороной ажалшан арадай дайлан абаһан эрхэ сүлөөе баталан харуулһан Сталинска Конституциин 10 жэлэй ойе дүрбэдэхи Сталинска табанжэлые бэелүүлхын түлөө тэмсэлэй үедэ тэмдэглэжэ байнабди. Бидэнэр өөһэдынгөө габьяагаа ажалаар шэнэ табанжэлэй түүхэтэ түсэбые үлүүлэн дүүргэхэбди.

П. Ф. Аксинович.

Республикын эрхим һаалишан

БМАССР-ые хүгжэнги ба ашаг шэмээр ехэ малажалтай республика болгохо гэһэн шухалын шухала зорилгые бэелүүлхын тулада малшадай бүхэреспубликанска социалистическэ мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрэнхэй. Тэрэ мүрысөөндэ хабаадаһан малшан бүхэн «Республикын эрхим малшан» гэһэн хүндэтэ нэрэзэргэдэ хүртэхын түлөө бүхы хүсөөрөө тэмсэжэ байна.

Тэдэнэй тоодо Сэлэнгын аймагай Кагановичын нэрэмжэтэ колхозой һаалишан Ханда Будаева гэгшэ түбхын түрүүндэ ороно. Энэ нүхэр мүнөө жэлдэ 12 үнеэ түрүүлжэ, бүхы түлнүүдээ бүрин бүтэнөөр ондо оруулаа. Жэл соо 4450 литр һү һаахын орондо 5749 литр һаажа, түсэбөө болзорһоо һураггүй урид үлүүлэн дүүргэбэ. Тэрэнэй түлөө ажалай нэмэлтэ түлбэридэ хэдэн олон литр һү абаа.

Түл абаха һү һааха түсэбөө үлүүлэн дүүргэһэн түрүү һаалишан Ханда Будаева «Республикын эрхим һаалишан» гэһэн хүндэтэ нэрэзэргэ абаха кандидатта баталагдаба.

Сталинска Конституциин 10 жэлэй ойн үдэрые иимэ амжалтаар угтаһан Ханда Будаева 1946—47 онуудай малай үбэлжэлгэ, түл абалгые эрхимээр үнгэргэхэ уялга абажа, мүрысөөндэ бүри эршэтэйгээр оролсоһон байна.

Н. Кодунская

„СССР-эй гражданинууд болбол үтэлхэ наһандаа, мүн тэрэшэлэн үбшэндэ нэрбэгдэхэ ба ажал хэхэ шадалаа гээхэ ушар тохеолдоо һаань материальна тэдхэмжэзэр хангагдаха эрхэтэй“.

(СССР-эй Конституциин 120-дохи статьяһаа)

БАГША СТАЛИНДА БАЯР ХҮРГЭНЭБ

Би ажаүйлэдбэриин предприятинууд ба эмхи зургаануудаар 34 жэл соо ажал хэһэн байнаб. Би эрэ нүхэргүй ба үрэ хүүгэдшьегүй һэм. Тиимэшье байһандаа, яажа ажа амидаран һууха тухайдаа бааханааршье һанаагаа зободоггүй һэм.

Юуб гэхэдэ, манай ороной ажалшад Сталинска Конституциин ашаар үтэлхэ наһандаа, мүн тэрэшэлэн үбшэндэ нэрбэгдэхэ ба ажал хэхэ шадалаа гээхэ ушар тохеолдоо һаань материальна тэдхэмжээр хангагдаха эрхэтэй болоһон байна.

Иимэ эрхэ, иимэ жаргалтай байдал гансахан манай орондо—социализмын орондо олдохо аргатай болоһон байна. Ленин—Сталинай партиин хүдэлбэреэр социализм байгуулаад, коммунизм тээшэ дабшан ябажа байһан гансахан манай СССР-тэ хүн зониие иигэжэ сэгнэдэг, тэдэндэ халуун анхаралтайгаар хандадаг, ажалыень хамгаалдаг байна.

Би мүнөө 56 наһатайб, 1940 онһоо хойшо ажал хэхэ шадалаа гээһэн дээрэһээ гүрэнэй тэдхэмжэ абажа, Конституцяар үгтэһэн эрхээ эдэлжэ, үтэлһэн наһаяа ямаршье зоблонгүйгөөр үнгэргэжэ байнаб.

Иимэ һайхан байдал олгоһон багша Сталинда барагдашагүй ехэ баяр хүргэнэб.

Е. Лаврентьева.

„СССР-эй гражданин Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союзай Конституциие баримталан сахиха уялгатай: хуулинуудые гүйсэдхэхэ, ажалай жаяг заршам сахиха, олониитын үүргэдэ үнэн шударгуугаар хандаха, социалистическэ олоной байдалай гуримуудые хүндэлжэ байха уялгатай“.

(СССР-эй Конституциин 130-дахи статья).

„Илалтануудайнгаа һайнүрын тухай хэлэжэ байгаа өөрын Конституцитай болохо гээшэ аятай һайхан ба баясхалантай байна. Юунэй түлөө манай хүнүүдэй тулалдаһан ба бүхэдэлхэйн-түүхэтэ илалтануудые яажа туйлаһан тухай мэдэхэдэ аятай һайхан ба баясхалантай байна. Манай хүнүүдэй элбэгээр адхаһан шуһан миил хооһон ошоогүй, харин ашаяа үгөөгэжэ мэдэхэдэ аятай һайхан ба баясхалантай байна.“

(И. СТАЛИН—„ССР Союзай Конституциин проект тухай илидхэлһээ“.)

Сталинска Конституциин туг доро

★

Н. БАШИЛОВ.

★★

Арбан жэлэй саада тээ Советүүдэй VIII Бүхэсоюзна Онсо съезд болбол арад зоноойнгоо нэгэн һаналта дура хүсэлые хангажа, нүхэр Сталинай элидхэлээр СССР-эй шэнэ Конституци баталан абаһан байгаа. Өөһэдынгөө зохеон байгуулха ажалай амжалтануудые хаража халуунаар баясаһан ба омгорхоһон олон миллион советскэ хүнүүд болбол манай орондо социализмын мандаһаниие гэршэлһэн советскэ гүрэнэй шэнэ Үндэһэн Хуулиие амаршалһан байна.

Социализмын илалтые СССР-эй Конституциин хуулишалан батадхаһан бүлэгүүдые уншажа үзэхэдэ. 1919 оной майн 1-дэ Владимир Ильич Ленинэй сэсэмэргэнээр хэлэһэн үгэнүүд һанагдана гэбэл:

«Манай аша үрэнэр хадаа капиталистическэ байгуулалтын үеын документнүүд ба памятнигуудые тон ехээр гайхажа хараха байна. Түрүүшын хэрэглэлэй шухала хэрэгтэй эд бараануудынь худалдаха ябадал хайшан гээд энгэй хүнүүдэй гарта байжа шадаха байһыень, фабрика ба заводууд гээшэ зарим нэгэ хүнүүдтэ яагаад хабаадажа шадаха байһыень, нэгэ хүниинь нүгөөдэеэ хайшан гээд мүлжэжэ шадаха байһыень, ажал хэдэггүй хүнүүд яагаад амидаржа шадаха байһыень тэдэнэр арай гэжэ ойлгохо бээз. Манай үхибүүдэй хараха үзэхэ байһан юумэ тухай үльгэр онтохо шэнгеэр мүнөө хүртэр хөөрэлдэдэг һэн, теэд мүнөө, нүхэдүүд, бидэнэй толхоһон социалистическэ обществын байшан гээшэ бүтэхэгүй хооһон һанал бэшэ байһыень эли тодоор хаража байнат. Энэ байшангые манай үхибүүд бүри оролдосотойгоор байгуулха болоно». (Ленин, том XXIV; хуудаһан 270).

Социалистическэ обществын байшан хадаа ленинскэ хэрэгые агууехэ үргэлжэлүүлэгшэ Иосиф Виссарионович Сталинай ударидалгаар байгуулагдаа. Арад зон болбол СССР-эй шэнэ Конституциие Сталинска Конституци гэжэ нэрлэбэ. Иигэжэ нэрлэхэдээ, өөрынгөө инаг вождь ба багшые ажалшан зон бүгэдөөрөө гүнзэгыгөөр хүндэлжэ ба баясажа байһанаа харуулба гээшэ.

Сталинска Конституциин бүри түрүүшын статья хадаа социализмын бүхы дэлхэй дээрэ түүхэтэ илалта туйлаһаниие гэршэлнэ. Тэрэнь иигэжэ хэлэнэ: «Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союз хадаа хүдэлмэришэн ба таряашанай социалистическэ гүрэн мүн».

Манай орон дотор социализм илаба. Социализм гээшэ ажабайдалдамнай нэбтэржэ оробо, бидэнэр энээнһээ ондоо ажаһуудал гээшые мэдэхээ болеобди. «Манай фабриканууд ба заводууд дээрэ капиталистнуудгүйгөөр хүдэлмэрилнэ. Тэндэхи хүдэлмэриинь арад зоной дундаһаа гараһан хүнүүд хүтэлбэрилнэ. Энэ хадаа—нүхэр Сталин хэлэнэ,—манайда бодото дээрэ бэелүүлэгдэһэн социализм гэжэ нэрлэгдэнэ. Манай тарялан дээрэ хүдөөгэй ажалшад помещигуудгүйгөөр, кулагуудгүйгөөр хүдэлмэрилнэ. Тэндэхи хүдэлмэриие арад зоной дундаһаа гараһан хүнүүд хүтэлбэрилнэ. Энээ энэ хадаа манайда ажаһуудалда нэбтэрэн ороһон социализм гэжэ нэрлэгдэнэ, энээ энэ хадаа манайда эрхэтэй сүлөөтэй социалистическэ ажабайдал гэжэ нэрлэгдэнэ».

Өөрынхимнай хамаг бүхы материальна ба духовно баялиг зөөринь арад зоной мэдэлдэ оронхой. СССР-эй хүдэлмэришэн, таряашан, интеллигенци болбол нэгэн адлихан интерестэй боложо жагсаад, эбтэй һайнаар хүдэлмэрилнэ. Советскэ байгуулалта хадаа хүн бүхэнэй үүсхэн зохеожо байгуулхын тулада хамаг бүхы аргаболомжонуудые дэлгээжэ үгөөд, хүн бүхэндэ ажал хэхэ, эрдэм һураха, амарха; үтэлхэдөө ба ажаллаха аргагүй болоходоо материалнаар хангагдаха эрхэ—иимэ агууехэ эрхэнүүдые олгожо үгэбэ.

Социалистическэ байгуулалтын илаһан тэрэ ехэ юумэ Сталинска Конституци соо бэшэгдэнхэй байһыень манай ажабайдалда дүүрэн байһан түг түмэн үльгэр жэшээнүүдһээ хаража болохо байнабшуу. Гансахан жэшээ хараад үзэе. Днепропетровскдо Екатерина Викентьевна Позументщиковагай бүлэ һуудаг юм. Урданай сагта энэ жиирын эхэнэр угаа ехэ бүлээ тэжээжэ, хубсалуулжа, эрдэмдэ һургажа хүл дээрэнь гаргажа шадаха байгаа гээшэ гү? Үгы aaб даа. Теэд мүнөө? Мүнөө болоходо Позументщиковагай хүүгэд иимэ байна гэбэл: басагад Виктория ба Евгения—инженернүүд, Людмила—райсоведэй исполкомой секретарь, Валентина—багша, Варвара—техник-барилгаша, Лида ба Елена—албахаагшад, хүбүүд Олег, Виктор, Игорь, Юрий гэгшэд гартаа буу зэбсэг барижа, советскэ Эхэ ороноо фашистска булимтарагшадһаа аршалан хамгаалба, гурбан хүбүүдынь армида саг үргэлжэ алба хэхээр үлэбэ, хүндөөр шархатаһан дүрбэдэхи хүбүүниинь түрэһэн нютагтаа бусажа ерээд, институтда һуража байна, эгэн удхан хүбүүн болохо—Константин баһа студент. Позументщиковагай зургаан хүргэдынь—инженернүүд. Екатерина Викентьевна өөрөө «Эхэ герой» гэһэн дээдэ нэрэзэргэдэ хүртэжэ, анхарал оролдолгоор хүреэлэгдэнхэй.

Манай Сталинска Конституци болбол эрхэ сүлөө гээшые миил соносхоод дүүргэнэ бэшэ, тэрэниие бодото дээрэ бэелүүлхэ ябадалые найдуулан хангана. Манайда хүдэлмэригүй ябадал үгы ба хэзээшье байхагүй. Капиталистическэ оронуудай экономикодо тохеолдожо уршаг татадаг ажахын кризис гээшэ манайда хэзээшье болохогүй. Мүнөө үедэ хэдэн миллион советскэ хүнүүд армиһаа табигдаа, гэр нютагтаа бусажа ерэһэн хүн бүхэн дары түргэнөөр ажалда орохо аргатай байнабшуу.

Американска буржуази болбол дайн сэрэг соогуур айхабтар ехээр баяжаба. США-гэй монополинуудай олзонь угаа ехэ хэмжээндэ хүрэһэн байна гэбэл: дайнай урда тээхи 1938 ондо 2,37 миллиард доллар байһанаа, 1944 ондо 25 миллиард доллар болоһон байба. Американска капиталистнуудта дайн байлдаан гээшэ олзотой хэрэг мүн. Тиихэдэ ажалшад ямар бэ? Дайнай дүүрхэтэйнь сасуу американска хүдэлмэришэд фабрика ба заводуудһаа гаргагдажа хаягдаад, мүнөө аяар 3 миллионһоо холо үлүү гаража, хүдэлмэригүйшүүлэй армиие бүри олон болгожо байдаг. Дайнда хабаадалсаһан 1 миллион хүн хүдэлмэригүйшүүлэй дунда оролсоно. Капиталистнуудай баяжаха ба ажалшадай туража үхэхэ сүлөө олгоһон буржуазна «сүлөөтэ» байдал гээшэ иимэ байнал даа.

Энээниие хараад байхада манай советскэ демократизм илангаяа ехээр эли тодо боложо үгэнэ. Сталинска Конституциин хүсэниинь манай Эсэгэ орондо ба хилын саана тэрэнэй этигэлтэй хүндэтэй байһаниинь юу байнаб гэхэдэ тус Конституциин статья бүхэниинь хооһон найдуулга бэшэ, харин СССР-эй ажалшадай туйлаһан юумые ба бодото дээрэ бии юумые хуулишалан баталһан байха юм.

* * *

Советскэ Союз гээшэ олонациональна гүрэн мүн. Эндэ һууһан ехэшье, багашье арадууд бүгэдөөрөө ажахын, гүрэн-түрын, культурна ниитын-политическэ ажабайдалай бүхы һалбаринуудта аб адлихан эрхэ эдлэнэ. Советскэ арадуудай тэгшэ эрхэ ба хани барисаан гээшэ социалистическэ гүрэнэй гол түлгүүринүүдэй нэгэниинь болоно.

СССР-эй арадуудай ахадүүгэй барисаан болбол социализмын илалта түгэлдэр байгуулалтын ба Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда бидэнэй илалта туйлаһан туйлай шухала условии болобо. Тэрэ хадаа дайнай һүүлээр амгалан сагай байгуулалтын амжалта туйлаха ябадалые бата найдуулна.

Буржуазиин идеологууд болбол «баруун тээхи демократиие» һайн һайхан гэжэ элдэбээр һайрхадаг. Теэд капиталистическэ юртэмсэдэ дарлагдаһан ба богоолшологдоһон национальностьнуудай байдалые хараад үзэхэдэ, буржуазна демократиин жэрхэмшэг муухай хуурмаг удхатай байһаниинь эли байдаг лэ!

* * *

Советскэ Союзай арадууд нэгэн ехэхэн бүлэ болонхой. Эндэ СССР-эй гражданинууд барандаа тэгшэ эрхэтэй, өөрынгөө туһада, общественгоо туһада бултадаа хүдэлмэрилнэ. Тиижэ мэдэхэдээ, тэдэнэй хүсэниинь улам ехээр нэмэжэ, ямаршье бэрхэшээлнүүдые дабажа гарана.

Эхэ оромнай дэлхэйн хоердохи дайнда шэрүүн хатуу туршалгые нэрэтэй-түрэтэйгөөр дабажа гараба. Энэ дайнда Советскэ Союзай илалта болбол советскэ ниитын байгуулалтын илаһаниие, советскэ гүрэнэй байгуулалтын илаһаниие, советскэ армиин мүнөө сагай эрхим классай арми байһаниие харуулна. Дайн байлдаан ба ажал хүдэлмэридэ советскэ хүнүүд нэгэн һаналтай ябажа, Эхэ ороноо аршалхын тулада, Сталинска Конституци соо бэшэгдэһэн арад зоной агууехэ эрхые аршалхын тулада бии бүхы хүсөө, хэрэгтэй болоһон сагтань ами наһаа үгэхөөр эрид шиидэнги байһанаа харуулһан байгаа. «Сталинска Конституциин түлөө урагшаа!» гэһэн уряа дуудалга болбол олон миллион советскэ сэрэгшэдые добтолгодо орохоор зоригынь бадаруулдаг бэлэй.

* * *

Дайн сэрэгэй хэсүү хүндэ гасалан зоболон үнгэрөөд байна. Бидэнэр дайсанаа даража илаабди. Советскэ хүнүүд энхэ амгалан сагта зохеон байгуулха ажалдаа дахяад бусажа оробо. Дайн сэрэг боложо таһалдуулагдаһан хүдэлмэридэ арад зомнай бүхыдэ эдибхитэй зоригтойгоор ороод байһан хадань, бидэнэр арадай ажахые һэргээн болхоохо ба хүгжөөхэ хэрэгтэ, СССР-эй экономическа хүсые ба оборонын шадалые саашадаа бүхэжүүлхэ ябадалда, бүхы улад зоной материальна ажаһуулал ба культурна хэмжээниие дээшэлүүлхэ хэрэгтэ шэнэ амжалтануудые туйлахамнай бата найдамтай.

Советскэ арад зон большевистскэ партиин хүтэлбэри доро ябажа, оронойнгоо арадай ажахые ургуулан мандуулжа, тэрэниие урагшань дабшуулжа байна. Фабрика заводууд, шахтанууд, электростанцинууд, колхозууд, МТС-үүд һэргээн болхоогдоно; улад зондо хэрэгтэй ажаүйлэдбэриин продукциие бүтээн гаргалга ехэ болгогложо байна. «Колхозуудта хүдөө-ажалай артелиин Уставые эблэһэн ябадалнуудые усадхаха хэмжээнүүд тухай» мэнэ һаяхан парти ба правительствын гаргаһан тогтоол болбол бүхы колхозуудые хүгжүүлхэ ба тэдэнэй сэсэглэн һалбархын тулада, тэдэнэй хамтын баялиг зөөриие нэмээхын тулада, колхозниигуудай шанга шадалтай болохын тулада, орон дотор элеэ хоолой зүйлнүүдые элбэг лэлбэг болгохын тулада бүхы условинуудые бии болгоно. Манай амгалан сагай байгуулалтын амжалтанууд һараһаа һара бүриндэ улам ехэ боложо байхань лабтай.

* * *

Мүнөө жэлдэ советскэ хүнүүд Сталинска Конституциин үдэрые агууехэ советскэ державын уласхоорондын этигэл хүндын улам ехэ болоод байһан условидо тэмдэглэжэ байна. Советскэ Союз дайн сэрэг sooһоо бата бэхи ба хүсэтэй болоод гарба. Манай ороной хэлэһэн юумые бүхы дэлхэй дээрэ анхаралтайгаар шагнадаг болоо. Уласхоорондын асуудалнуудые СССР үгыгөөр шиидхэхын аргагүй. Эб найрамдал ба демократиин бата найдамтай тушэг тулгуури гээшэ гэжэ СССР-ые тоолоһон харин гүрэнүүдэй ажалша зон тэрэниие омгорхолтойгоор ба һайшаалтайгаар харанад.

Дэлхэйн хоердохи дайн болбол хилын саана байһан олон миллион хүнүүдэй үзэл һаналые үндэһөөрынь хубилгаһан байха юм. Демократиин хүсэнүүд хаана-яанагүй ургаба. Фашистска дарлалтаһаа Советскэ Армяар сүлөөлэгдэһэн арадууд болбол өөрынгөө ажабайдалые шэнэ демократическа үндэһэ һуури дээрэ түхеэрэжэ байнад.

Агуухэ Сталинай ударидалгаар, Сталинска Конституциин туг доро ябажа советскэ арад зон коммунизм байгуулхань лабтай.

„СССР-эй гражданинууд эрдэмдэ һураха эрхэтэй“.

(СССР-эй Конституциин 121-дэхи статьяһаа)

ТҮРҮҮШЫН ЭРДЭМТЭН БУРЯТ ЭХЭНЭР

Хаанта засагай үедэ бурят-монгол арад түмэниие гам хайрагүйгөөр дарлажа байһан баяд, ноёд ба ламнарнууд хорото аашаяа гаргажа, үбгэд хүгшэд, үхибүүд залуушуудта, «малаа хараад, мааняа уншаад һуугты. Зүүн хасарыешни альгадаа һаань, баруунаа табяад үгэ. Энэ наһандаа зобоо һаа, «ерэхэ түрэлдөө» жаргахаш», гэжэ хооһон дэмы «номнолые» тараажа, арад зондо гэгээн нара харулхагүйе оролдожо, харанхы мунхагаар мүлжэжэ байгаа.

Арад зоной эрхэ мэдэлгүй байһан буртаг харанхы үе саг революциин галаар хобхо шатаагдажа, манай агууехэ советскэ орондо Сталинска Конституциин унтаршагүй жабхаланта наран мандаба.

Энэ һайхан жаргалай наран доро агууехэ советскэ ороной бүхы арадууд алдар солоёо бадаруулжа, эрэгтэй эмэгтэй илгадгүй эрдэм бэлигээ һалбаруулжа байна.

Манай бурят-монголой культурна гуламтануудай нэгэн болохо Бурят-Монголой гүрэнэй педагогическа институдай үүдые нээжэ орое. Тэндэ бурят-монголой түрүүшын эхэнэр эрдэмтэн нүхэр Зинаида Ломбоевна Шоткиноватай уулзанабди. Тэрэнэй ябаһан бүхы ябадалые ба һураһан һургуулинуудайнь нэрые соносходо, манай советскэ орондо Ленин—Сталинай национальна политикын мандажа байһанай тодорхой гэршэ болоно.

Анхан үгытэй бурят-таряашанай басаган Зинаида Ломбоевна Шоткинова болбол советскэ засагай туһаламжаар дээдэ һургуулиие ба аспирантурые дүүргэжэ, түүхын науканууддай кандидатай нэрэ солотой боложо, мүнөө Бурят-Монголой гүрэнэй педагогическа институдай Марксизм—Ленинизмын кафедрые даагшаар хүдэлмэрилжэ, советскэ студентнэртэ өөрынгөө эрдэмые ехэ эрмэлзэлтэйгээр үгэжэ байна.

Нүхэр Шоткинова болбол һургажа байһан студентнэртээ, өөртөөшье эрилтэ ехэтэй байна. Мүнөө нүхэр Шоткинова «Бурят-Монгол 1941—45 онуудай Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда» гэһэн зохеолые бэшэхэ түсэбтэй, тэрээндэ хэрэглэгдэхэ материалнуудые согсолжо байна.

Нүхэр Зинаида Ломбоевна Шоткинова болбол институдайнгаа эрдэмтэд ба студентнэрэй дунда ехэ хүндэтэйгээр харагдана. Тэрэнэй ажалые институдайнь дирекци һайнаар сэгнэнэ.

Иигэжэ Сталинска Конституциин ашаар һураха эрхые эдлэжэ, манай бурят-монголой арад бүхы советскэ арадтаяа хамта коммунизм тээшэ илалта түгэс дабхижа ябана.

Т. Жамсоев
Б. Ширеторов.

„Эхэ ороноо хамгаалга болбол СССР-эй гражданин бүхэнэй арюун уялга мүн“

(СССР-эй Конституциин 133-дахи статьяһаа).

Эхэ оронойнгоо түлөө

Манай советскэ Эхэ ороной үндэһэн хуули болохо Сталинска Конституциин баталагдаһан үдэрые, советскэ арад ниитын һайндэрые мүнөө үдэр еһолон тэмдэглэжэ байнабди. Манай түрэл большевистскэ партиин, манай агууехэ вождь нүхэр Сталинай хүтэлбэри доро советскэ ороной ахадүү баатарлиг арадуудай тэмсэн олоһон гайхамшагта ба агууехэнүүд илалтанууд энэ Конституци соо сруулагдажа алтан үзэгөөр бэшэгдэн баталагданхай.

Социалистическэ Эсэгэ ороноо хамгаалга болбол советскэ гражданин бүхэнэй нангин уялга гэжэ манай Конституци соо заагданхай. Эхэ ороноо хамгаалгын дайнай эхилхэтэй хамта манай ахадүү арадууд бага ехэгүй, хүгшэн залуугүй нэгэ хүн шэнгеэр бодожо, Эхэ оронойнгоо үмэнэ хүлеэһэн өөһэдынгөө нангин уялгые алдар солотойгоор бэелүүлээ.

Эхэ ороноо хамгаалга болбол хамагай дээдэ нангин уялга мүн гэһэн арюун мэдэрэлээр хүтэлэгдэжэ Улаан Армиин баатаршуудтай хамта байлдагша гэһэн хүндэтэ нэрээ унагаангүй, юугээшье хайралангүй бүхы шадалаараа тулалдааб.

...1943 оной зун Днепр мүрэниие гаталжа нгөө эрьедэнь гараад ябатарнай командирнай хүндөөр шархатажа хэсүү минута тохеолдобо. Энэ үедэ би батальоной командованиие бэедээ хүлеэн абааб. Бидэнэр урагшаа дабшажа Березовка гэдэг тосхоной хахадтань хүртэр ошоод трофей ба пленнэнүүдые, тэрээнэй тоодо немецкэ полковнигые абабабди. Тиихэдэ ахалагша сержант ябааб. Гэбэшье манай Эхэ ороной, манай Сталинска Конституциин хуби заяаниинь дайнай талмай дээрэ шиидхэбэрилэгдэжэ байна гэһэн дээдэ мэдэрэлээр хүтэлэгдэжэ ябаһан дээрэһээ би батальоной командованиие хүлеэжэ абаһан байгааб.

Манай социалистическэ Эхэ орон өөрынгөө гражданинуудай арюун үнэн хэрэгые үндэрөөр сэгнэдэг. Верховно Соведэй Президиумэй Указаар намда Советскэ Союзай Геройн нэрэзэргэ олгогдоо һэн.

Сталинска Конституциин энэ үдэртэ манай республикын залуушуудта хандахые хүсэнэб: хатуужалтайгаар, һэрэглэн дорюунаар, элүүр энхээр бэеэ хүмүүжүүлэгты, Эхэ орондоо гүнзэгыгөөр дуралагты; оронойнгоо илалта ололтонуудые нюдэнэйнгөө сэсэгы мэтээр хайралан аршалагты, оронойнгоо зэбсэгтэ хүсэнүүдые бэхижүүлэгты!

М. Филимонов;
Советскэ Союзай Герой, ахалагша лейтенант.

„СССР-эй гражданин бүхэн советскэ байгуулалтын арюун ба ойроохүртэшэгүй һуури болохо эхэ ороной баялиг ба хүсэ шадалай уг үндэһэ болохо, бүхы ажалшадай шанга шадалтай ба культурна ажабайдалай үндэһэ болохо ниитын социалистическэ эдлэлые химгадан гамнаха ба бэхижүүлхэ уялгатай“.

(СССР-эй Конституциин 131-дэхи статья).

Генеральна Ассамблейн № 1 комитедэй заседани дээрэ ноябриин 28-да В. М. Молотовой хэлэһэн үгэ

НЬЮ-ЙОРК, ноябриин 28. (ТАСС-спецкорр). Мүнөөдэр Генеральна ...самблейн № 1 комитет болбол ...у зэбсэгүүдые бүгэдэниитээрээ ...роохо тухай октябриин 29-дэ ...самблейн пленарна заседани дээ-рэ Советскэ делегациие толгойлог-шо В. М. Молотовой оруулһан ду-радхалые хаража үзэлгэдэ оробо.

Энэ комитедтэ тус дурадхалые табихадаа Молотовой хэлэһэн үгэнь доро туһхаглагдана гэбэл:

I. Буу зэбсэгүүдые хороохо проблемэ

Господин түрүүлэгшэ, господи-...д делегадууд! Мүнөөдэр ...нэр болбол буу зэб-...үүдые бүгэдэниитээрээ хороо-... тухай асуудалые хаража үзэл-...э орохомнай. Мүнөө үедэ энэ ...удалай али тухай шухала удха-... болоод байһан тухай олон юу-... хэлэһэнэйшье хэрэггүй. Энэ ...блемые зүбшэн хэлсэлгэ саг бол-... соогоо табигдаһаниинь элитэ ...харагдана. Хэдэн арбаад миллион ...нүүдые дайлалдажа байгаа арми-... татаһан, фронтнууд гээшэ олон ...мгаад километр газарта хабтай-..., бүхэли гүрэнүүдые дайсанай ...гаажа дээрмэдэжэ байһан, дайн ...сэрэгэй ухэл гэмтэлнүүдые үзэгдөө-... ехэ хэмжээдэ хүргэһэн дэлхэйн ...ердохи дайнай айдаһатай ехэ ...обытинууд үшөө мартагдаагүй бай-...шуу. Дэлхэйн хоердохи дайн ...ынгөө хэмжээнэй талаар дэлхэйн ...рүүшын дайнһаа һураггүй хэтэр-... гараад, үнэхөөрөө бүхы дэлхэйе ...һэн байгаа.

...үүлэй жэлнүүдтэ болоһон шуһа-... событинуудые гаргангүй бо-...лхын тулада дэлхэйн түрүүшын ...йнһаа хүсэд һургаал абтаагүй ...гаа юм һаань, дэлхэйн хоердохи ...н гээшэ дахин тиимэ дайнай ...лохогүйн тулада одоошье мүнөө ...хала хэмжээнүүдые абаха хэрэг-... гэжэ ойлгуулха ушартай бай-...

Фашистска һүрэг дээрэмшэдэй ...бтолго ба зэрлиг аашануудые, ...санай эзэмдэлгэһээ ушарһан ...олониие үзэһэн тэдэ оронуудай ...дууд энээниие илангаяа һайнаар ...эжэ байнал. Тэдэ оронууд ха-... мүнөө үедэ Советскэ Союзай ...дуудай хэжэ байһандал адляар, ... бүхы хүсэеэ зангидажа, дайнай ...руулһан шархануудые үшөө үни ...ан сагсоо эдэгээхэ ба хооһо-...лагдаһан городууд болон тосхо-...дые һэргээн бодхоохо еһотой ...набшуу.

...айн сэрэг хадаа союзнигуудай ...арта илалтаар дүүрэбэ. Манай ...тын дайсад дарагдажа буу зэб-...инь хуряагдаа. Уданьагрессор ...гшадай дахяад буу зэбсэг тү-...ржэ, агресси хэхэ аюул ерүүлхэ ... олгонгүй тэдэниие эб найрам-...да дуратай гүрэнүүдэй хиналта ...о барижа байха дүүрэн аргатай ...набди.

Арадуудай эб найрамдал ба ...лгүй байдалые сахиха ба шэнэ ...ресси бии болохо ябадалые бо-...улха гэһэн зорилготой уласхоо-...ндын организаци байгуулагдаа-... Арадуудай хоорондохи хани ...рисаан ба өөһэд хоорондоо эти-...сэхэ ябадалые бүхэжүүлхэ, бүгэ-...ниитын эб найрамдалые бүхэ-...лхэ интерестэ хариин гүрэнһөө ...дыданги оронуудай национальна ...өлэлтын ба арадуудай, ажал-...н зоной ажаһуудалые үнэхөөрөө ...жаруулхын интерестэ уласхоо-...ндын хани нүхэсэлые дэлгэрүүлхэ ...рилготойгоор бидэнэр бүгэдөөрөө ...алаа ябуулха еһотойбди.

Иимэ эрхэ байдалда буу зэбсэ-...үүдые бүгэдэниитээрээ хороохо ...шэ ехэ ба бага арадуудай өөһэд ...орондоо этигэлсэхэ ябадалые бү-...жүүлхэ, эб найрамдалай ба улас-...орондын аюулгүй байха хэрэгтэ ...а хүргэхэ болоно. Нэгэдэмэл на-...уудай организацида энэ асууда-... хаража үзэлгэ гээшэ буу зэб-...үүдые ехээр түхеэржэ эхилһэн ...далда эсэс табиха еһотой. Буу ...сэгүүдые түхеэрэлгэ гээшэ һайн ...э юушье ерүүлхэгүй, харин мү-... тэрэнэй хойшолонгуудай түлөө ... ехэ харюусалга хэн дээрэ то-...донхой байһыень харуулна. Тии-...эй хамта, буу зэбсэгүүдые бүгэ-...ниитээрээ хуряаха гээшэ сэрэгэй ...жедүүдые хороохо ба буу зэб-...үүдые бүтээн гаргалгада гүрэнэй ...ашануудые бага болгохын ту-... шухала хэрэгтэй байна. Үни ...ан сагай турша соо энэ хүндэ ...эр байдалые үзэхэ еһогүй бай-... улад зоной налог түлэхэ бэрхэ-...ые тэрээнгүйгөөр хүнгэлхын ар-...й. Тиимэ болохолоороо, буу зэб-сэгүүдые хуряаха ябадал хадаа, ехэшье, багашье гүрэнүүдэй ажа амидаралай интерестэ тааралха ай-хабтар шухала удхатай хэрэг мүн.

Буу зэбсэгүүдые бүгэдэниитээрээ хороолго бүхы оронуудые хабаа-дуулха ба хамаг бүхы буу зэбсэгүүд-тэ хамаадаха еһотой. Гансал тии-гээд байгаа хадаа, өөрынгөө зорил-гые хүсэлдүүлхэ болоно.

Буу зэбсэгүүдые хороохо асуу-далда Советскэ Союзай үүсхэл гар-гаашань, тэрэнэй айхабтар хүсэтэй арминуудтай байһан хадань таа-рамжатай байна гэһэн һанамжа Генеральна Ассамблей дээрэ хэлэг-дээ һэн. Теэд Советскэ Союз бол-бол өөрынгөө национальна нэрэ-түрэ ба эрмэ-сүлөө аршалан хамгаалхын тулада шухала хэрэгтэй болоод байхадань, фашистска агрессидэ дайрагдаһан эрхэ сүлөөдэ дуратай бүхы арадуудай интересүүдэй энээ-ниие эрижэ байхадань, үнэхөөрөө тиимэ ехэхэн хүсэтэй армиие бай-гуулһан юм. Агрессиин хүсэнүүдэй үй бута сохигдоод, амгалан тайбан болоһон сагһаа хойшо тад ондоо байдалтай болонхой. Эгээ иимэ байһан хадань, арадуудай хоорон-дохи эб найрамдал ба хани бари-санай интересүүдтэ үнэн шүтэнги советскэ правительство буу зэбсэ-гүүдые бүгэдэниитээрээ хороохо тухай асуудалые табиха үүсхэл бэе дээрээ абаһан байгаа.

Түбхын түрүүндэ амгалан тайбан саг ерээд байхадань, арминуудай тооень хороохо тухай хэрэг гараад байна гээшэ. Мүн тэрэшэлэн далайн-сэрэгэй ба сэрэгэй-авиационно зэб-сэгжүүлгэнүүдые хороохо тухай хэрэг гараад байна. Тэдэнэй хэм-жээнүүд мүнөө зарим ушарнуудта эб найрамдалай условило оройдоо таарахагүй байнабшуу. Хэрбээ да-лайн-сэрэгэй ба сэрэгэй-авиационно талаар үлэмжэ ехэ хүсэтэй бай-һан державанууд Советскэ Союз шэнги тэрэ харгыгаар ябажа, буу зэбсэгүүдые хороохо хэрэгтэ зохихо эдибхи хэшээл гаргаад байгаа һаань һайн байха бэлэй.

Буу зэбсэгүүдые хороохо пробле-мэ хадаа сэрэгэй-техническэ хэрэг-сэлнүүд тухай асуудалыешье ха-баадуулха байһаниинь мэдээжэ. Иимэ ушарһаа, миил сэрэгэй алба хэжэ байһан хүнүүдые хороохо бэшэ, харин буу зэбсэгүүдые бүгэ-дэниитээрээ хороохо тухай асуудал табигдаһан байнабшуу. Буу зэбсэ-гүүдые хороохо проблемэ хадаа гансахан арминууд ба уһан-сэрэгэй флодой личнэ составта хабаадаха бэшэ, мүн тэрэһэн соо сэрэгэй тех-никэ тухай асуудалшье, сэрэгэй техническэ хэрэгсэлнүүд тухай асуудалшье оролсохо болоно, тии-хэдээ зарим ушарнуудта тэрэниие хороохо хэмжээнүүд абтаха ба ба-һа зарим ушарнуудта тэрэниие сэхэ хорихо хэмжээнүүд абтаха еһотой байһаниинь хүн бүхэндэ эли ойлгог-доно.

Буу зэбсэгүүдые хороохо пробле-мэ тушаа Генеральна Ассамблейдэ бүрин эрхэ үгтэнэ гэжэ Устав соо заагданхай. «Буу зэбсэгүүдые ху-ряаха ябадалые тодорхойлһон зар-шамуудые ба зэбсэгжүүлгые таа-рүүлха» хэрэгые хаража үзэхэ эрхэ Генеральна Ассамблейдэ үгтэнэ гэ-жэ Уставай 11-дэхи статья соо хэ-лэгдэнэ. Энээнтэй зохилдуулан, со-ветскэ правительство болбол Гене-ральна Ассамблей гээшэ буу зэбсэ-гүүдые бүгэдэниитээрээ хороохо шухала гэжэ тоолоһон шиидхэбэри гаргаха еһотой гээд дурадхаба.

Генеральна Ассамблей мүнөө энэ гэһээр тус асуудал тушаа тодорхой шиидхэбэри гаргажа шадаха юм гэжэ һананагүйбди. Бидэнэй һанам-жаар хадаа, Генеральна Ассамблей болбол тодорхой заабаринуудые зохеон гаргахыень Аюулгүйн Со-ведтэ һайшаан дурадхаха еһотой. Генеральна Ассамблейн баталан абаһан һайшаалта дурадхал энэ хэрэгтэ эхи гаргаха зэргэтэй, тэ-рэнь угаа шухала политическэ уд-хатай байха болоно.

II. Атомна буу зэбсэгые хорилго

...уу зэбсэгүүдые хороохо пробле-... хаража үзэхэ болоһоной даша-...а, атомна зэбсэг тухай асуу-... угаа ехэ удхатай байна.

...оветскэ правительствын проект ...иимэ дурадхал бии байна гэбэл: ...уу зэбсэгүүдые хороохо тухай ...идхэбэриие бэелүүлхэ ябадал ха-..., атомна энергиие сэрэгэй зо-...оор бүтээн гаргаха ба хэрэглэ-... ябадалые хорихо гээшые тон тү-...шын зорилго болгон оруулха еһотой».

Энэ жэлэй эхиндэ болоһон бүри лондонско сесси дээрэшье Гене-ральна Ассамблей болбол атомна энергидэ хиналта табиха комиссиие бии болгохо тухай шиидхэбэри гар-гаһан байгаа. Энэ шиидхэбэри соо комиссиин уялгануудые тодорхойл-ходоо, тэрэ комисси гээшэ «атомна зэбсэгүүдые ба хүн зониие олоор үгы хэхын тулада хэрэгтэй болохо бусад бүхы гол буу зэбсэгүүдые национальна зэбсэгжүүлгэнүүдһээ гаргаха тушаа» дурадхалые зохеон табиха еһотой гэжэ хэлэгдэһэн бай-гаа.

Тиимэ болохолоороо, Генеральна Ассамблей болбол атомна энергиие сэрэгэй зорилгонуудта хэрэглэхэ ябадалые хараха тухай асуудал та-биха шухала гэжэ тоолоһон бай-набшуу. Бидэнэр энэ шиидхэбэриһээ тобшолол хэхэ еһотойбди. Энэ асуудал тушаа шиидхэбэри гаргал-гые хойшолуулха гээшэ буруу бо-лохо байна юундэб гэхэдэ: дээрэ хэлэгдэһэн Генеральна Ассамблейн шиидхэбэриин хэрэгэ үнэн бай-һандань һэжэг түрүүлжэ болохо байна.

Генеральна Ассамблейн энэ шиид-хэбэритэй зохилдуулан атомна энергидэ хиналта табиха комиссида оролсоһон советскэ түлөөлэгшэ А. Громыко иимэ хоер дурадхал оруул-һан байна гэбэл:

1. Атомна зэбсэгые хорихо тухай уласхоорондын конвенциин проект.
2. Атомна энергидэ хиналта табиха комиссиин түрүүшын үеын хүдэлмэ-риин түсэб.

Атомна зэбсэгые бүтээн гаргаха ба хэрэглэхэ ябадалые хорихо ту-хай уласхоорондын конвенциин проект соо энэ асуудал тушаа Со-ветскэ правительствын һанамжа-нууд бэшэгдэнхэй. Атомна энергиие олоһон ябадал хадаа, бүхы дэлхэйн арадуудай ажаһуудалые һайжа-руулхын тулада, тэдэнэй байдалые өөдэнь дэбжүүлхын тулада, хүн түрэлтэнэй культурно-гэгээрэлые саашадаа мандуулхын тулада хэ-рэглэгдэжэ болохо байһан хадань, атомна энергиие оложо абаһан хэ-рэгэй айхабтар ехэ удхатай бай-һыень мэдэрхэ ябадалһаа тус проект үндэһэлнэ. Тиихэтэй хамта, атомна зэбсэгые хэрэглэхэ гээшэ армида орходоо городуудта ба гражданска зондо һураггүй ехэ аюул ерүүлхэ байһан тухайнь элдэ хэлэгдэһэн байгаа. Дайн сэрэгэй ябасада атомна бомбонуудай шиид-хэхы үүргэ дүүргэжэ шадаха бай-һыень хэншье гэршэлжэ хэлээгүй ба гэршэлжэ шадахагүй байгаашье һаань, атомна бомбонуудаар айлга-хын тулада, һүүлэй үедэ үсөөн бэшэ статьянуудай бэшэгдээд байһаниинь мэдээжэ. Зүгөөр, томохон городууд-та тиимэ хадаа энхэ амгалан һуу-һан зондо, эсэргүүсэн атомна бом-бонуудые хэрэглэхэ гээшэ имагта ехэхэн хойшолонгуудтай байжа бо-лохо байһаниинь арсашагүй байха юм.

Эдэ бүгэдые ба мүн тэрэшэлэн дээрэ дурсагдаһан Генеральна Ас-самблейн шиидхэбэриие анхаралдаа абажа, Советскэ правительство болбол атомна зэбсэгүүдые бүтээн гаргаха ба хэрэглэхэ тухай улас-хоорондын конвенциин проектые дурадхаһан ба энэ конвенци дотор атомна зэбсэг гээшэ хуулиһаа га-дуур байна гэжэ соносхохо гээд дурадхаһан ба мүн тэрэ проект соо правительствонууд бэе дээрээ уял-ганууды даажа абахыень хараал-һан байна гэбэл: ямаршье ушар байдалда атомна буу зэбсэгые хэ-рэглэхэгүй, тэрэниие бүтээн гаргаха ябадалые хорихо ба запас байһан атомна бомбонуудые үгы хэхэ гэбэ.

Тэрэнһээ гадна, Советскэ прави-тельство болбол дурсагдаһан кон-венциие зохеохо, мүн тэрэшэлэн атомна зэбсэгүүд болон хүн зониие олоор үгы хэхын тулада хэрэгтэй болохо бусад бүхы буу зэбсэгүү-дые бүтээн гаргахые ба хэрэглэхые хорихо хэмжээнүүдые бэдэржэ оло-хоор хараалһан тиимэ хүдэлмэриин түсэбые атомна энергидэ хиналта табиха комиссида түрүүшын үедэ табиха гэһэн байгаа. Тиихэ зуураа, атомна энергиие хэрэглэхын түлөө, атомна зэбсэгые хуулиһаа гадуур гэжэ соносхохо тухай уласхоорон-дын конвенциин условинуудые тон нарииаар сахихын түлөө хиналта та-биха хэмжээ-ябуулгануудые зохео-хо, мүн тэрэшэлэн атомна энергиие хуули бусаар хэрэглэхэ ябадалда эсэргүүсэхэ хэмжээнүүдэй системые зохеохо тухай дурадхагдаһан байха юм.

Советскэ правительствын эдэ ду-радхалнууд атомна энергиие эрхил-хэ комиссида дары дээрэ дэмжэг-дээгүй байна. Зүгөөр, тэдэ дурад-халнууд гээшэ Генеральна Ассам-блейн энээнэй урда тээ абаһан шиидхэбэринүүдһээ сэхэ тобшолол хэгдэһэн зүйлнүүд байхаһаа гадна, эб найрамдалда дуратай бүхы ара-дуудай интерестэ тааралха, тэдэнэй бэе бэедээ этигэлсэхэ ябадалые бүхэжүүлхэ байһаниинь эли тодоор харагдана.

Үнэнтэ дээрээ, бүри 20 жэлэй саада тээ дайн сэрэгтэ хүн амита-най амииень бүтөөхэ ба хорото газнууд болон шэнгэн зүйлнүүдые, мүн тэрэшэлэн бактериологическа хэрэгсэлнүүдые хэрэглэхые хориһон уласхоорондын хэлсээн баталагдаа бэлэй. Тэрэ гэһэнһээ хойшо энээнэй тон зүбөөр хэгдэһэндэнь хэншье һэ-жэг һанаагүй байха юм. Хэрбээ эдэ хорото газнууд ба шэнгэн зүйлнүү-дые, мүн аюулта бактериологическа хэрэгсэлнүүдые сэрэгэй зорилгодо хэрэглэхэ ябадалые иигэжэ хорео-гүй байгаа юм һаа, һүүлэй дайнда болоһон ухэл гэмтэлнүүдые али тухай ехэ болтохо байһыень ойлго-хонь бэрхэтэй бэшэ. Теэд хэрбээ газнууд ба бактериологическа хэ-рэгсэлнүүд тушаа иимэ юумэ зүбөөр хэгдэһэн байгаа юм һаань, атомна энергиие сэрэгэй зорилгодо хэрэг-лэхые хорихо гээшэ бүришье зүб болохо байнабшуу.

Атомна энергиие сэрэгэй зорилго-до хэрэглэхэ ябадалые хорихо ту-хай уласхоорондын конвенци ба-талха ябадалһаа арсаха гээшэ бүхы дэлхэйн бүмбэрсэгэй арадуудай эр-хим хүсэл ба һанал сэдьхэлдэнь тон зүрюу харша байха болоно. Тиимэ хадань, бидэнэр бүгэдөөрөө атомна энергиие сэрэгэй зорилгодо хэрэглэхэ ябадалые хориһон улас-хоорондын конвенци тухай асуудал тушаа правительствонуудай хоорон-до һаналнуудаа нэгэдэхэ ябадал одоошье түйлагдаха бэзэ гэжэ най-даха эрхэтэй байнабди.

III. Хиналта ба инспекци байгуулха шухала

Буу зэбсэгүүдые бүгэдэниитээрээ хороохо гэһэн проблемэ хадаа, энэ асуудал тушаа абтаха шиидхэбэри-нүүдые бэелүүлхын түлөө хиналта тогтоохо зорилго бидэнэй үмэнэ та-бина. Атомна энергиие сэрэгэй зо-рилгодо хэрэглэхэ ябадалые хори-хо тухай шиидхэбэри абтаха бай-һан хадань, энэ шиидхэбэриешье сахихын хойноһоо ехэхэн хиналта хэрэгтэй байнабшуу.

Буу зэбсэгүүдые хороохын түлөө ба атомна зэбсэгүүдые хорихын түлөө хиналта табиха тухай хэлсэжэ байхадаа, бидэнэр энэ зорилгын шухала удхатай байһыень анхаралдаа абаха еһотойбди. Энэ асуудал нарин һайнаар хэлсэгдэхэ еһотой аабдаа. Тиихэдээ энэ асуудалай за-рим зүйлнүүд тушаа али нэгэн ар-салдаа гаража магад. Тиибэ яба-шье, атомна энерги шэнги, тиимэ шухала хэрэг тушаа хиналта тог-тоохо тухай хэрэг гараад байха-дань, эндэ «уласхоорондын тон на-рин хиналта табиха хэрэгтэй» гэжэ Советскэ правительствые толгой-логшо И. В. Сталинай мэнэ һаяхан хэлэһэн мэдүүлгын зүб байһаниие зүбшөөхэ еһотойбди гэжэ тоолохо еһотой байгаабди. Уласхоорондын тон нарин хиналта табиха шухала байһаниие зүбшөөгөөд байхадаа, би-дэнэр атомна энергиие сэрэгэй зо-рилгодо хэрэглэхэ ябадалые хори-хын түлөө ба буу зэбсэгүүдые бүгэ-дэниитээрээ хороохо тушаа гарга-һан шиидхэбэриие бэелүүлхын түлөө хиналта табиха гэһэн тодорхой асуудалнууд тушаа үгэеэ нэгэдэхэ еһотой байгаабди.

Энээнтэй зохилдуулан Советскэ делегаци болбол буу зэбсэгүүдые бүгэдэниитээрээ хороохо тухай ок-тябриин 29-дэ Генеральна Ассам-блей дээрэ миниисоносхоһон ду-радхалда нэмэлтэ оруулна. Тэрэ нэ-мэлтэ дурадхалынь иимэ байха юм гэбэл:

«Буу зэбсэгүүдые хороохо тушаа ба атомна энергиие сэрэгэй зорил-годо хэрэглэхэ ябадалые хориһон хэмжээнүүдые бэелүүлхын тулада, тусгаар дүримэй үндэһөөр ажалаа ябуулха уласхоорондын хиналтые бүгэдэниитын эб найрамдал ба аюулгүй байхын түлөө гол ехэ ха-рюусалгатай Аюулгүйн Соведэй системэдэ бии болгохо, тэдэ дүрим соогоо инспекциин тусхай органуу-дые байгуулхые хараалжа, — иимэ юумэ бии болгохо гэбэл:

а) буу зэбсэгүүдые хороохо ту-хай шиидхэбэриие дүүргэхын хойно-һоо хиналта табиха комисси;

б) атомна энергиие сэрэгэй зо-рилгодо хэрэглэхэ ябадалые хорихо тухай шиидхэбэриие дүүргэхын тү-лөө хиналта табиха комисси».

Советскэ делегаци болбол хинал-та ба инспекци табиха тухай асуу-далые шиидхэхын тулада, энэ ду-радхал соо, үндэһэн заабари үгтэбэ гэжэ тухайлна. Тиимэ шиидхэбэри гаргаад байбал, энэ хэрэгые саа-шадаа зохеохо хэрэгтэ туһалха болоно.

Дүүргэлтэ дээрээ, би болбол буу зэбсэгүүдые хуряаха проблемын түүхэ домог тухай һануулха хэрэг-тэй гэжэ тоолоноб.

Буу зэбсэгүүдые хороохо асуу-далнуудые Лига нааша эрхилһэн юм гэжэ таанар мэдэхэ байнат. Энэ проблемые хаража үзэхын тулада тусхай конференци нэгэнтэ бэшэ татагдаһан байгаа. Эдэ конферен-цинүүдэй урагшагүй байһыень бул-тадаа һанажа мэдэжэ байнат, тэ-рэнь бидэнэр бүгэдэндэ һургаал бо-ложо үгэхэ еһотой.

Буу зэбсэгүүдые бүгэдэниитээрээ хороохо гэһэн проблемэ мүнөө да-хяад табигдана. Энээн тушаа Нэ-гэдэмэл нацануудай организаци юу хэхэнь гээшэб гэжэ бүхы дэлхэйн арадууд угаа ехэ анхаралтайгаар хямгадан хаража байха болоно. Энэ асуудалай саашадаа юун боло-хо байһаниинь бидэнэр бүгэдэһээ дулдыдаха байнал.

Буу зэбсэгүүдые бүгэдэниитээрээ хороохо гэһэн зам дээрэ тохеолдо-һон бүхы һаад түбэгүүдые зайсуул-жа, тэрэниие бэелүүлхын тулада мүнөө энэ хэрэгтэ орохо еһотой бай-набди. Бүгэдэниитын эб найрамда-лые хангахын түлөө гол ехэ харюу-салгатай байһан Аюулгүйн Совет энэ асуудалые хаража үзэлгэдэ орохо еһотой. Буу зэбсэгүүдые бүгэдэниитээрээ хороохо гэһэн проб-лемэ бодото дээрэ түргэнөөр шиид-хэгдэхын тулада, Советскэ прави-тельство өөрынгөө зүгһөө эдибхитэй-гээр хабаадалсаха болоно.

* * *

№ 1 комитедэй заседани дээрэ В. М. Молотовой хэлэһэн үгые Ге-неральна Ассамблейн делегадууд болон бүхы дэлхэйн хэблэлэй олон тоото түлөөлэгшэд гүн анхаралтай-гаар шагнаһан байгаа. Тэрэ хэлэһэн үгэнь радиогоор дамжуулагдаһан ба ород хэлэнһээ нэгэн доро анг-лийска, французска испанска ба хи-тад хэлэн дээрэ оршуулагдаһан байха юм. Томо томо американска ба европейскэ телеграфна агентст-вонууд, мүн тэрэшэлэн газетэнүү-дэй корреспондентнүүд хадаа Мо-лотовой хэлэһэн үгэ тухай дэлгэ-рэнгыгээр бэшэжэ хэблэлдэ тэдэ дары дамжуулан үгэһэн байгаа.

Һайн жэшээ

Баргажанай аймагай центр дээ-рэхи хүдөөгэй залуушуудай һургуу-ли (директорынь нүхэр Затеева Ф. В.) хүдэлмэреэ жэшээтэ һайнаар табиба. Нүхэр Затеева болбол хүдөө-гэй залуушуулай дунда ойлгуулам-жын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулһан байна гэбэл: хэдэн удаа хөөрэлдөө ба суглаануудые үнгэргөө. Мүн «Баргузинская Правда» газетэ дээрэ хүдөөгэй залуушуудые һургуулида орожо эрдэм мэргэжэлээ үргэлжэ-лүүлхые уриалһан статья бэшэһэн байха юм. Тэрэшэлэн эмхи зургаа-нууд, предприятинуудай хүтэлбэри-лэгшэдтэй ба һурагшадай түрэлхид-тэй суглаа ба хөөрэлдөө үнгэргөө һэн. Гадна 5 үншэн һурагшадта гу-тал хубсаһа үгэжэ, материальна ту-һаламжа үзүүлээ.

Эдэ бүгэдын ашаар хэшээлээ болзорһоонь урид эхилжэ ба залуу-шуулые олоор хабаадуулжа шада-һан байха юм.

Мүнөө һургуулиингаа хэшээл һай-наар ябуулна. Һуралсал хүмүүжүүл-гын хүдэлмэриин түсэб зохеогдоһон ба класс бүхэниинь хүтэлбэрилэг-шэд болон һурагшадаар хангаг-данхай байна. Мүн һурагшадай комитет тогтоогдоһон ба «һуралса-лай түлөө» гэжэ ханын газетэ саг үргэлжэ гаргагдадаг. Хэшээлээ һайнаар ябуулхатаяа хамта, һураг-шадай дунда олониитын ойлгуулам-жын хүдэлмэри ябуулагдана. Энэ үнгэрһэн үе соо һуралсалай ээлжэ жэлэй зорилгонууд, һурагшадай жаяг заршамай дүрим, СССР-эй арадай ажахые һэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ табанжэлэй түсэб ту-хай элидхэлнүүд хэгдэһэн байха юм.

Г. Дабалаев.

Композитор Батуевай творческо ажал

Бурядай залуу композитор нүхэр Жигжит Абидуевич Батуев энэ жэлэй туршада БМАССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи радиокомитедэй симфоническа оркестртэ ба гүрэнэй филармониин ансамбльда олон дуунуудые зохёон найруулжа үгэһэн байна. Жэшээлхэдэ, „Бурядай хатар", „Бурят аялгануудай попурри", „Байгал дээрэ үглөөгүүр" гэжэ дуунуудта музыкануудые зохёоһон ба поэт Цэдэн Галсановай зохёоһон „Илалтын марш", „Табанжэлэй түсэб тухай дуун", „Шуточна дуун" мүн залуу поэдүүд Жимбеевэй, Дондуковагай зохёоһон дуунуудта хамта 16 дуунуудай музыка найруулһан байха юм.

Үшөө 1945 ондо зохеожо захалһан скрипка дээрэ наадагдаха поэмын музыка һаяхан найруулжа дүүргээ. Энэ поэмын музыка плёнка дээрэ буулгагдаад, патефоной пластинка дээрэ гаргагдахаар Москва эльгээгдэһэн байха юм.

Мүнөө нүхэр Батуев болбол „Малшан басаганай хатар" гэжэ музыка Бурят-Монгол АССР-эй гүрэнэй филармониин ансамбльда бэшэжэ байна. Мүн „Манай республикын ойн баярай марш" гэжэ музыка бэшэхын тула материал суглуулжа захалаа.

Е. Ринчинова.

Баргажанай хүүгэдэй байшан

Баргажанай колхоз хоорондын 50 һууритай хүүгэдэй байшан 1946 оной декабриин 1-һээ БМАССР-эй Гэгээрэлэй Министерствын мэдэлдэ үгтэбэ.

Баянголой дунда һургуулиин үлүү гараад байһан байшан колхоз хоорондын хүүгэдэй байшанда бусаагдагүйгөөр үгтэхэ болобо.

Энэ байшангые зөөлэн мебель ба бусад түхеэрэлгэ хэрэгсэлнүүдээр хангахые Баргажанай аймгүйсэдком ба гэгээрэлэй министерстводэ даалгагдаа. Тус байшангай бүхы гаргашань 1946 оной декабриин 1-һээ республикын бюджедтэ оруулагдаба.

Декабриин 1-һээ тус байшангаар хүмүүжүүлэгдэжэ байһан хүүгэд, захиргаанай ба ажахын, хүмүүжүүлхы хүдэлмэрилэгшэдые тогтоогдоһон нормын ёһоор эдеэ-хоолой продуктаар хангаха ябадал БМАССР-эй худалдаа-наймаанай Министерстводэ даалгагдаба.

ҺУРГУУЛИНУУДТА ТУҺАЛАМЖА

Һаяхан ВКП(б)-гэй городской райкомдо городой эмхи зургаануудба организацинуудай хүтэлбэрилэгшэдэй зүблөөн боложо, һургуулиин хүүгэдые хүмүүжүүлгэ тухай асуудал хэлсэгдэбэ.

Зүблөөн болбол һурагшадые эмхидхэжэ тэдэнэй дунда хэшээлгүй сагтань ниитэ политическэ, физкультурна, сэрэгэй бэлэдхэлэй ба бусад хүмүүжүүлгын хүдэлмэринүүдые ябуулха талаар тодорхой хэмжээ-ябуулганууды хараалба.

Бурмонторгын дэргэдэхи ажаһуудалай комисси өөрынгөө хабаатай һурагшадай, тэрэ тоодо Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай фронт дээрэ наһа барагшадай хүүгэдэй ажабайдалые шалгажа, тэдэнэр сооһоо юумээр онсо дутагдалтай байгшадтань материальна туһаламжа үзүүлхэ ёһотой гэжэ Бурмонторгын директорын орлогшо нүхэр Миселевич тэмдэглэбэ.

Электрическэ гэрэлээр һургуулинуудые хангаха талаар туһалха уялгануудые „Сельэлектрогой" директор нүхэр Фролов, „Энергосбытэй" директор нүхэр Лычагин гэгшэд бэелээ хүлеэжэ абаба.

Городой һургуулинуудта драмкружогуудые эмхидхэжэ хүдэлмэрилүүлхэ уялга искусствонуудай хэрэгые эрхилхэ управлени абаба.

Осоавиахимай Совет болбол фронтдо наһа барагшадай үхибүүд-һурагшадта 20 паар лотер хубсаһа үгэхэ, һургуулинуудта сэрэгэй һуралсалые эмхилхэжэ ябуулха, ехэ наһатанай һургуулинуудай дэргэдэ Осоавиахимай эхин организацинуудые эмхидхэжэ, зохихо хүдэлмэринүүдые ябуулха болобо.

Хойшодоо һурагшад кино, театрта ороходоо эмхи журамтайгаар, багшанарай хүтэлбэрилэгэйгөөр орожо байха болобо.

Дээрэ дурсагдаһан хүдэлмэринүүд болбол һурагшадые хэрэгтэхэрэггүй ябадалһаа зайлуулха, тэдэнэй талаар үйлсэ хэсэхыень болюулха, тэдэнэрые зүбөөр хүмүүжүүлхэ гэһэн зорилготой юм.

Һургуулинуудта туһалха хэрэгые эрхилхэ комисси 7 хүнөөр байгуулагдаба.

Д. Колмаков.

Бурят һургуулинуудта үзэхэ номууд

Бурят һургуулинуудта хэрэглэгдэхэ 45 ондоо янзын нэрэтэй номууд, программанууд ба методическа литературанууд 1947 ондо хэблэжэ гаргагдаха болобо. Эдэ номуудай хэмжээн 337,25 хэблэлын хуудаһан болохо ба 146,5 мянган хэһэг тиражтайгаар хэблэн гаргагдаха юм. Эдэнэй 10 ондоо янзын нэрэтэй ба 100 хэблэлэй хуудаһан хэмжээтэй номууд 45 мянган хэһэг тиражтайгаар Москва гү, али Ленинградай типографинуудай нэгэндэ хэблэгдэхээр хараалагдана.

„БИДЭНЭР ТЭДЭНһЭЭ ХОЖОМДОХОГҮЙБДИ"

Һаяхан Эрын мехлесопунктын коллектив болон Ханда айн мехлесопунктын коллективтэй 1946—47 оной намар үбэлэй сезондо модо бэлэдхэлэй хүдэлмэринэ Советскэ Армиин һайндэр хүртэр дүүргэхэ тухай республикын мэдэ шодые урилһан хандагые зүбшэн хэлсээ. Суглаанда хабаа абаһад „бидэнэр хандагайнхи һаа хожомдохогүйбди" гэжэ нэгэн дуугаар мэдүүлжэ, модо отолог шодой ба шэрэгшэдэй бригаданууд шэнэ уялгануудые абаба.

Хүдэлэн голой участок дээрэ болоһон хүдэлмэришэдэй суглаан дээрэ хандагайнхидай урялые зүбшэн хэлсээ. Үгэ хэлэһэн стахановец нүхэр Самульцев гэгшэ,, би энэ сезон соо модо отололгынгоо даалгабарине 250 процентһээ доошо бэшэ дүүргэхэб" гэжэ мэдүүлбэ. Мүн үгэ хэлэһэн стахановецууд болбол модобэлэдхэлэй намар-үбэлэй сезоной түсэбые 1947 оной февралиин 23 хүртэр дүүргэхэ гэһэн хандагайнхидай урялые һайшааха зуураа, бодото уялгануудые абаһан байна. Тиихэтээ хамта үгэ хэлэгшэд болбол мүн мехлесопунктын модо отололгын участогууд дээгүүр үзэгдэжэ байһан дутагдалнуудые элирүүлэн мехлесопунктын хүтэлбэрилэгшэдэй хүдэлмэринэ шүүмжэлдэ оруулба.

—Манай участок дээрэ модо шэрэлгэдэ байһан морид харууһа мутай, муугаар эдеэлүүлэгдэнэ. Участогой начальник Одинцов гэгшэ моридой тэжээлдэ зорюулжа абаһан дүрбэн мешок овес хулгайлжа худалдажархео. Модо шэрэгшэдэй модоо буулгаха газарын ехэ муугаар тухеэрэгдэһэн байна. Тиимэһээ шэрэгшэдэй ажалай бүтээсэ үнгэрэгшэ жэлэйхидэ ороходоо бага болобо. Үндэр хадын оройгоор модо отолдог байһан нам эли. Теэд энэ хадануудһаа модо шэрэхэдэ тон ехэ түбэгтэй байдаг. Ушарынь хадаа тэндэ шарамнай таарамжатай тоомоо үй. Энээниие леспромхозой хүтэлбэрилэгшэд анхардаггүй байна. Энэ ушарһаа боложо унаа морид гэмтэдэг ба хүдэлмэришэдшье ядардаг байха юм. Зарим моридмай тахалагдаагүй байна. Елүүр хадгы дээгүүр мондой һолжоржо унажа ябахые хараашье һаа, манай хүтэлбэрилэгшэд энээндэ анхаралаа табинагүй,—гэжэ стахановец Ковалев мэдүүлээ.

Эрын мехлесопунктын хүдэлмэришэдэй суглаан үнэхөөрөө политическэ үндэр хэмжээндэ үнгэргэдөө. Эндэ ганса лэ өөһэдынгөө һайн хүдэ мэрине тэмдэглэһэн бэшэ, мүн бүхы дутуу дундануудаа элирүүлэн, тэдэниие яажа усадхаха хэмжээнүүдые хараалһан байна.

Эрын мехлесопунктын коллектив хандагайнхидай урялые зүбшэн хэлсэхэ зуураа, 1946—47 оной модобэлэдхэлэй намар-үбэлэй сезоной түсэбые 1947 оной февралиин 23 хүртэр дүүргэхэ, сезоной эсэс хүртэр түсэбһөө гадуур 20 мянган кубометр модо отолхо, 15 мянган кубометр модо шэрэхэ, горючиин гаргашые 5 процентээр багадхаха, бэлэдхэгдэһэн модоной үнэ сэнгые 5 процентээр хямдаруулха гэһэн уялгануудые абаа.

К. Скворцов.

Шэнэ барилганууд

Хэжэнгын аймагай «Зургаанай зам» гэжэ колхоз табанжэлэйнгээ түсэбэй еһоор электростанци, 250 хүнэй һууха һууритай клуб ба бусад барилгануудые хэхэ байгаа.

Энэ түсэбөө бодото хэрэг дээрэ бэелүүлхын тула, 1947 оной январиин 1 хүртэр тэрэ барилгануудта хэрэглэгдэхэ модые бэлэдхэжэ дүүргэхэ ба барилгынь эхилхэ гэжэ колхозникуудай хамтын суглаан дээрэ шиидхэбэ.

Клубынь хоер дабхар байха. Дээдэ дабхартань колхозой правлени ба парткабинет оруулагдахаар хараалагдана.

Гадна энэ колхоз һаяхан 20 метр утатай машинын сарай барижа дүүргэһэн байха юм.

Ц. Цыденов.

СПЕЦИАЛИСТЫН ЗҮБШЭЛ

Бууса шадарай газар тухай

ССР Союзай Министрнүүдэй Совет ба ВКП(б)-гэй ЦК-гэй 1946 оной сентябриин 19-эй тогтоолые бэелүүлэн нийтын эдлүүлгэн ба бууса шадарай газарай хэмжүүрые шалгалгада хэдэн олон эли бэшэ зүйлнүүд ушарна.

Эдэниие тодоруулхын ба хүн бүхэнэй зүбөөр ойлгохын түлөө доро дурсагдаһан асуудалнуудта иимэ харюунууд үгтэхэ байна.

АСУУДАЛ: Колхозой газар дээрэ ажаһууһан хүдэлмэришэд ба албахаагшад газар эдлэхэ талаар ямар эрхэтэйб?

ХАРЮУ: Тус колхозой член бэшэ аад, тэрэнэй газар дээрэ ажаһуудаг гүрэнэй ажаүйлэдбэриин хүдэлмэришэд ба албахаагшад, тэрэшэлэн колхозой член бэшэ багшанар, инвалидууд, пенсионернууд, үндэр наһатай хүгшэд нэгэ булэ бүхэндөө барилгануудаар эзэлһэн газартайгаа хамта 0,15 га газар эдлэхэ эрхэтэй байна.

Эдэ участогууд колхозой бууса шадарай газарта тоологдохо ба эдлэгшэ булын гэрэй эзэнэй нэрэ, обог ба алдарынь колхозой газарай-шнуровой дэбтэрэй гурбадахи бүлэг соо бэшэгдэхэ еһотой юм.

Хүдэлмэришэд, албахаагшад, хүдөө нютагай багшанар болон колхозой член бэшэ хүнүүдэй адуу малаа артелиин бэлшээри дээрэ адуулхада болохо байна. Гэхэтэй хамта, уһалууриин ба бэлшээриин гаргашануудай түлөө тэдэнэр колхоздо түлэхэ еһотой.

Манай республика соо юрэнхыдөө I бодо малай бэлшэһэнэй түлөө сезон соо 100—150 түхэриг абтадаг байна.

АСУУДАЛ: колхозой газар дээрэ ажаһууһан хүдөө ажалай мэргэжэлтэн газар эдлэхэ талаар ямар эрхэтэйб?

ХАРЮУ: Агрономууд, зоотехнигүүд, ветеринарна врачууд, землестроительнууд, МТС-эй ахалагша механигууд болбол барилгануудаар эзэлэгдэһэн газарнуудтайгаа хамта 0.25 гектар эдлэхэ эрхэтэй. Эдэ нюурнуудта колхозой зүбшөөлтэйгөөр бууса шадарай фондын сүлөө газарта участогууд таһалагдан үгтэхэ зэргэтэй.

Колхозууд бэлшээриин түлөө эдэнэрһээ түлөөһэ абаха байна.

АСУУДАЛ: колхозой газар дээрэ ажаһууһан ой модоной харуулай хүдэлмэрилэгшэд газар эдлэхэ талаар ямар эрхэтэйб?

ХАРЮУ: Хэрбээ ой модоной харуулай хүдэлмэрилэгшэд колхозой член бэшэ һаа, колхозой зүбшөөлтэйгөөр бууса шадарай фондһоо 0,15 га газар эдлэжэ шадаха. Леснигүүд ба объездчигууд бүхы барилгануудайнгаа эзэлжэ байгаа газартай хамта 0 80-һаа 1,00 га хүртэр бууса шадарай газар эдлэхэ байна. Гадна, 2 гектар хүртэр сабшалантай байха эрхэтэй.

АСУУДАЛ: Модо урадхуулаг ба пароходуудай ябадаг голнуудай эрье шадарай газарые хэн эдлэхэ еһотойб?

ХАРЮУ: Эрье шадарай газар колхозуудай хэтэдээ эзэлдэг газарай тоодо ороно. Тиимэһээ тус газарые гансал колхоз эдлэхэ еһотой.

Эрье шадарай газарые колхозой мэдэлһээ гарган абаха эрхэ гансахан лэ СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ үгтэнхэй.

Колхозуудта газарые болзоргүйгөөр эдлэхээр үгэхэһөө урид гү, али үгтэхэдэнь гүрэнэй актаар колхозой болгогдоогүй эрье шадарай газар бакенщигуудай эдлэжэ байгаа һаань эдэ газарнууд тэдэнэрэй мэдэлдэ үлэхэ юм.

Леспромхозууд ба мехлесопунктнууд болбол аймагай гүйсэдхэхэ комитедэй зүбшөөлтэйгөөр, колхозой правленитэй хэлсэжэ, эрье шадарай газарые отологдоһон модоной склад, модо шэрэхэ харгы мэтые хэхээр саг зуура эдлэжэ болохо.

АСУУДАЛ: Хүдөө ажалһаа ондоо ажалтай артелиин членүүд хэды шэнээн газар эдлэхэ эрхэтэйб?

ХАРЮУ: Загаһа баридаг колхозой членүүд мүн лэ хүдөө ажалай артелиин членүүдэй эдлэдэг газарай тухай газарые эдлэхэ эрхэтэй.

Олзоборилгын артелиин членүүд колхозой членүүд бэшэ байгаа һаа, барилгануудаар эзэлэгдэһэн газартайгаа хамта 0,15 га газар эдлэхэ юм.

АСУУДАЛ: Колхозой эдлүүриин газар организаци, эмхи зургаануудай хэрэгсэлдэ яажа абтадаг бэ?

ХАРЮУ: Түбхын түрүүндэ дүүрэн хүсэтэй колхозой суглаанай шиидхэбэри заатагүй хэрэгтэй. Организаци бүхэн газар эриһэн бэшэг соогоо яаха гэжэ хараалагдаһан газар бэ, хэды шэнээн хэрэгтэйб гэжэ заахаһаа гадна, схемэ, норматив ба бусадые хамжуулха еһотой.

Аймагай гүйсэдкомой зууршалга болбол БМАССР-эй Министрнүүдэй Соведээр, һүүлдэнь СССР-эй Министрнүүдэй Соведээр баталагдаха байна.

* Гансахан, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй баталһанай һүүлээр, тусхайта организациин газар эдлэхэ дүүрэн эрхэ бүридэнэ.

К. А. Гаськов,—
БМАССР-эй Газартаряалангай Министерствын землемер-ревизор.

Нэгэдэмэл нацануудай организациин Генеральна Ассамблейн сесси дээрэ

Буу зэбсэгүүдые бүгэдэниитээрээ хороохо тухай

НЬЮ ЙОРК, ноябриин 29. (ТАСС-эй спецкорр). Мүнөөдэр политическэ ба аюулгүйе сахиха асуудалнууд тушаа № 1 комитет буу зэбсэгүүдые бүгэдэниитээрээ хороохо тухай советскэ дурадхалые зүбшэн хэлсэжэ үргэлжэлүүлбэ.

Эгээн түрүүн Австралиин делегат Мэйкин гэгшэ үгэ хэлэбэ, тэрэ хадаа үсэгэлдэр Молотовой хэлэһэнэй һүүлээр советскэ дурадхалай шухала пунктнуудые буруушаажа улха балар баримтануудые яаралтайгаар хэлэһэн хадаа тэрэниие лутуу дээрэ тоолоһон хэбэртэй. Мүнөөдэр Мэйкин үлэмжэ тодорхой программа хэлэһэн байна. Манай делегаци хадаа «энэ асуудалые зүбшэн хэлсэхэдээ баримталха хэрэгтэй байһан процедурые угаа ехэ удхатай дээрэ тоолоно»—гэбэ. Советскэ дурадхал соо «хиналта» гэһэн үгын ушар удхые комитет анхаралтайгаар хаража үзэхэ еһотой гэжэ Мэйкин хэлэнэ. Буу зэбсэгүүдые хороохо болон атомна энергиие сэрэгэй зорилгодо хэрэглэхэ тушаа уласхоорондын хиналтые Аюулгүйн Соведэй системэдэ бии болгохо гэжэ Советскэ делегациин дурадхаһаниие һануулаад, Мэйкин болбол австралийска делегациин һанамжаар хадаа энэ хиналта гээшэ Аюулгүйн Соведэй саг үргэлжын членүүдэй нэгэн һаналтай байха дүрим заабариие тэрээндэ хэрэглэхэгүйгөөр байгуулагдаха еһотой гэжэ тоолоно гэбэ.

Мүн тэрэшэлэн Мэйкин болбол буу зэбсэгүүдые бүгэдэниитээрээ хороохо гээшэ шухала хэрэгтэй найдуулга үгэхөөр аюулгүйн системэ байгуулагдаагүй сагта хэгдэхын аргагүй юм гэжэ хэлэхэ һанаатай.

Удаа тээнь үгэ хэлэһэн Даниин, Норвегиин, Бельгиин түлөөлэгшэд советскэ дурадхалые һайшаан амаршалжа, буу зэбсэгүүдые бүгэдэниитээрээ хороолгын ехэхэн удхатай байһан тухай хэлэбэ. һүүлээрынь США-гэй делегат Коннэли үгэ абаба. Тэрэ хадаа Советскэ делегациин гаргаһан үүсхэлые мүн лэ һайшаан амаршаһан байгаа.

Атомна энергиие сэрэгэй зорилгодо хэрэглэхэ ябадалые хорихо тухай асуудалые дурсаха зуураа, Коннэли иигэжэ хэлээ: «Атомна бомбые хүүлиһаа гадуур юумэ гээшэ гэжэ соносхохонь бага. Атомна бомбые хореод байбал, олон миллионно арминуудай ба авиациин добтолго хэхэ мэтын аюулые зайсуулхагүй байнабшуу» гэжэ хэлээд Коннэли болбол дэлхэйн һүүлэй дайнтай холбоогдоһон үндэһэн проблемэнүүдые союзнигуудай хоорондо шиидхэжэ тааруулаагүй сагта аюулгүй байдалшье, буу зэбсэгүүдые хороолгошье хүсэлдүүлэгдэжэ бирахагүй гэжэ тэмдэглэһэн байгаа.

«Аюлгүй байдалые хамтаржа сахиха ашагтай системэ байгуулаагүй һаа буу зэбсэгүүдые үргэнөөр хуряаха гээшэ бүтэхэгүй байна,— гэжэ Коннэли хэлэбэ.—Холбоото Штадууд болбол дэлхэйн гүрүүшын дайнай һүүлээр өөрынгөө гаргаһан алдуунуудые хэзээшье дабтахагүй ба нэгэн талынь хаража буу зэбсэгүүдые хүряахагүй болоно. Буу зэбсэгүүдые хүряалга гээшэ олон талаар хэгдэхэ еһотой»—гэбэ.

Английска делегат Шоукросс гэгшэ советскэ дурадхал соохи «зарим юумэнь намда ойлгогдоногүй» гээд, Советскэ делегацида хэдэ хэдэн асуудалнуудые табиба.

Жэшээнь, атомна энергиие эрхилхэ комиссида Советскэ делегаци ямараар ханданаб, уласхоорондын инспекциин аппарат Аюулгүйн Соведэй зүгһөө хиналтада орохо байһыень советскэ дурадхал соо харалсаһан байна гү, тиигээд байгаа юм һаань, тус Соведэй саг үргэлжын членүүдэй нэгэн һаналтай байха заршам тэрээндэ хабаадаха юм гү,—гэбэ.

Үсэгэлдэр хэлэһэндээл адли Шоукросс болбол австралийска ба канадска делегацинуудай дурадхаһан заһабаринуудые дахяад һайшаажа хэлэһэн байна. Тэрэ хадаа эндэ ороһон заһабаринуудые хаража үзэхэ ба комитедэй бүхы членүүдэй баталан абажа боломоор шиидхэбэриин проектые зохеогоод үзэхэ тиимэ подкомитет байгуулбал зохистой байха һэн гэжэ хэлээ.

Белоруссиин делегат Киселев болбол буу зэбсэгүүдые бүгэдэниитээрээ хороохо ябадалай айхабтар шухала удхатай байһыень тэмдэглээд, «урдань Лиги Нациин ажал ябуулагшадай тодхорто алдуу эндүүнүүдые дабтаха еһогүйбди. Дайн хэдэг ба нэгэ гүрэниинь нүгөөдэдөө хүсөөрөө оролог байһан тэдэ зэбсэгүүдые хизаарлаха ба дуун һан үгы хэхэ зам дээрэ эрид шууд гаргаха хэрэгтэй» гэжэ мэдүүлбэ.

Атомна энерги тухай асуудалые дурсаха зуураа Киселев болбол атомна энергиие хэрэглэжэ, буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргаха ябадалые хорихо тухай уласхоорондын конвенци баталха гэһэн Советскэ делегациин дурадхал хадаа бүхы дэлхэйн арадуудай үнэн сэдьхэлһээ хүсэлтэн һаналдань таараха юм гэбэ.

Атомна бомбонууд гээшэ дайн сэрэгэй хуби заяае шиидхэжэ шадахагүй юм гэжэ Генералиссимус И. В Сталинай хэлэһэн заабариие белорусска делегат һануулһан байна. «Юундэб гэхэдэ дайн сэрэгэй хуби заяае шиидхэхын тулада атомна бомбонууд тон бага болохо байна хэрбээ эб найрамдалда аюул ушаруулха тухай хэлэхэ юм болоо һаа, тэрээндэ эсэргүүсэхын тулада ядахын сагта, хоер арга зэмсэг бии байна гэбэл: а) атомна бомбые монопольноор эзэлхэ ябадал үни удаан үргэлжэлжэ шадахагүй; б) атомна бомбые хэрэглэхэ ябадал хоригдохо юм» гэжэ хэлээ һэн.

Агуухэ Сталинай иигэжэ хэлэһэн үгэнүүд болбол болбосоронгы хүн түрэлтэнэй сээжэ зүрхэн соо этигэл найдабари түрүүлбэ—гээд Киселев хэлэнэ. Атомна энерги гээшэ энхэ амгалан байдалай зорилгодо туһа хүргэхээр табигдаха юм гэжэ хүн түрэлтэн найдана. Атомна бомбые сэрэгэй зорилгодо хэрэглэхые хүсэгшэд хадаа арад зон гээшэ бомбоһоо хүсэтэй юм гэжэ мэдэг лэ.

Белорусска делегациин үмэнэһөө Киселев болбол советскэ дурадхалые дэмжэн дүнгэлсэбэ.

Мүн тэрэшэлэн Норвегиин, Бельгиин, Сальвадорой, Бразилиин ба Аргентинын делегадууд үгэ хэлэһэн байгаа. Тэдэнэр бултадаа Советскэ Союзай үүсхэлые һайшаан амаршалба. Зүгөөр, Аргентинын делегат болбол канадска ба австралийска делегацинуудай заһабаринуудые буримүһэн зүбшөөн дэмжэхэ байнаб гэжэ мэдүүлээ. Бельгиин ба Бразилиин делегадууд советскэ дурадхал тушаа зарим нэгэ һанамжануудаа хэлэһэн байха юм.

А. Я. Вышинскиин хэлэһэн үгэ

Вышинский үгэ хэлэжэ эхилхэдээ, буу зэбсэгүүдые бүгэдэниитээрээ хороохо тухай асуудал табиһан Советскэ Союзай үүсхэлые дэмжэн дүнгэлсэжэ, үсэгэлдэр ба мүнөөдэр энэ комитет дээрэ үгэ хэлэһэн бүхы делегадуудта Советскэ делегациин үмэнэһөө баясхалан хүргэбэ.

Эндэ үгэ хэлэһэн ораторнуудай энэ үүсхэлые амаршалаашань дэмы бэшэ. Минии һанахада тэдэнэр хадаа манай энэ уласхоорондын организациие байгуулһан 54 гүрэнэй хамтын оролдолгоор ажал хэрэгнай одоошье бүтэхэ тээшээ боложо байна гэжэ бүхы арадуудай һанажа байһан этигэл найдабариие харуулба гээшэ гэжэ Вышинский хэлээ.

Буу зэбсэгүүдые бүгэдэниитээрээ хороохо гэхэ мэтын шухала зорилгые амжалтатайгаар бэелүүлхын тулада бүгэдэниитээрээ дура зориго гаргаха ба буу зэбсэгүүдые хороохо гэһэн хэрэгые хүсэндэнь хүргэхөөр эрид шиидэнги байха хэрэгтэй гэжэ Вышинский тэмдэглэнэ. Эгээ тиимэ байһан хадань, бидэнэр хадаа бүгэдэниитээрээ буу зэбсэгүүдые хуряаха гэжэ хэлсэнэбди. Бүгэдэниитээрээ буу зэбсэгүүдые хуряаха гэһэн удхань хадаа, тэрээндэ бүхы гүрэнүүд хабаадалсаха ба хамаг бүхы түрэлэй буу зэбсэгүүд хороогдохо еһотой. Гансал иигээд байбал, буу зэбсэгүүдые хороохо ябадалые хүсэндэнь хүргэжэ шадахабди.

Буу зэбсэгүүдые хороолгодо хиналта табиха тухай асуудалда ороход зуураа, Вышинский болбол үсэгэлдэр Молотовой нэмэлтэ дурадхал оруулаад байхада энэ талаар яһала эли тодо болобо гэжэ зааһан байна. Буу зэбсэгүүдые хороохо ба атомна энергиие сэрэгэй зорилгодо хэрэглэхэ ябадалые хорихо тушаа хэмжээнүүдые бэелүүлхэ гэһэн зорилготой уласхоорондын хиналтые Аюулгүйн Соведэй системэдэ бии болгохо гэһэн дурадхал тухай хэлэгдэнэ гээшэ. Эндэ ямаршье һэжэг һанагдаха еһогүй. Эндэ тэрээн тухай тодо һонороор хэлэгдэнхэй.

Буу зэбсэгүүдые хороохо тушаа хэмжээнүүдые абалга хадаа аюулгүй байдалые хамтаржа сахиха системэ байгуулха ябадалһаа дулдыдаха юм гэжэ эндэ хэлэгдэһэниие дурсаха зуураа, Вышинский болбол буу зэбсэгүүдые бүгэдэниитээрээ хороохо гээшэ эб найрамдалай ба уласхоорондын аюулгүй байдалай хэрэгтэ туһа хүргэхэ юм гэжэ Молотовой хэлэһэн үгэнүүдые һануулһан байгаа. Хэрбээ буу зэбсэгүүдые хороогоогүй юм һаа, хэрбээ элдэб янзын буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргажа хэрэглэхэ ябадалые хореогүй байгаа юм һаа, аюулгүй байдал гэжэ юун байха бэлэй.

Эндэ зарим ораторнууд, жэшээнь сенатор Коннэли гэгшэ атомна бомбо тухай ехэхэн анхаралаа хандуулһан байгаа. Тиин нарииихан утаһаар ооһорлоһон атомна бомбын хүн түрэлтэн дээрэ үлгөөтэй байһан сагта амгалан тайбан байха юм гэжэ хайшан гээд этигэжэ болохо байна гээшэб? Энэ мэтын аюулнуудые зайсуулаад байбал бүгэдэниитын энхэ амгалан байдалые хангажа болохо байһаниинь эли тодо бэшэ гээшэ аал?

Австралийска ба канадска делегацинуудай дурадхаһан заһабаринуудта сэгнэлтэ үгэхэдөө, Вышинский болбол энэ хэрэгые һайжаруулха бэшэ харин муудуулха гэжэ зорюулагдаһан тэдэ дурадхалнуудай бодото удхыень элирүүлһэн байна. Атомна энергиие сэрэгэй зорилгодо бүтээн гаргаха ба хэрэглэхэ ябадалые хорихо тухай советскэ дурадхал соо хэлэгдэнэ. Тиихэдэнь австралийска делегаци болбол 1946 оной январиин 24-дэ Лондондо абтаһан аад, атомна буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргахые хорихо тухай юушье хэлэгдэһэгүй, харин атомна энергиие амгалан тайбан байдалай зорилгодо хэрэглэхэ гэһэн Генеральна Ассамблейн резолюциие дахин дабтаад лэ хизаарлахые дурадхаһан байха юм.

Хэрбээ дай хэхэ алибаа буу зэбсэгые хэрэглэхэ еһогүй гэжэ үнэхөөрөө шиидхэхэ байгаа юм һаа, тэрэниие бүтээн гаргаха ябадалые болюулжа юундэ болохогүй юм? гээд Вышинский асууна.

Бидэнэй дурадхажа байһан хиналтые табяад ба эб найрамдалда дуратай орон бүхэнэй бэе дээрээ даажа абаһан агуу ехэ уялгануудтаа үнэн шударгуу хандаад байгаа юм һаань, буу зэбсэгүүдые бүгэдэниитээрээ хороохо ба атомна бомбонуудай запасые ба улад зониие олоор хюдаха энэ мэтын плангаяа аюулта буу зэбсэгүүдые усадхаха, мүн тэрэшэлэн дай хэхэ эдэ зэмсэгүүдые бүтээн гаргаха ябадалые хорихо гээшэ уласхоорондын эб найрамдал ба аюулгүй байдалые бүхэжүүлхэ болоно гэбэ.

Дам саашаа, Вышинский болбол английска делегат Шоукросс гэгшын табиһан асуудалнуудта харюусаба.

Мүнөөдэрэй заседани иигээд дүүрэбэ. Буляалдаата хэлсээн үглөөдэр үргэлжэлүүлэгдэхэ байна.

* * *

Буу зэбсэгүүдые бүгэдэниитээрээ хороохо тухай дурадхалые үндэһэлжэ, Советскэ делегациие толгойлогшо Молотовой хэлэһэн үгэ тухай мүнөөдэр американска хэблэл газетэнүүд гол анхаралаа хандуулна. Бүхы газетэнүүд болбол Молотовой хэлэһэн үгые тон эли газарта томохон гаршагтайгаар толилоһон байна. «Нью-Йорк Таймс» ба бусад хэдэн газетэнүүд энэ үгын дүүрэн текстые хэблээд тэрээндэ түрүү бэшэгүүдые зорюулһан байгаа.

«Нью-Йорк Таймс» газетын шэнжэлэл бэшэгшэ Гамильтон болбол Молотовой хэлэһэн үгэнь «тус комитедтэ ба бүхы Генеральна Ассамблейдэ хүнүүдэй урма зориг бадаруулхын тулада нилээд ехэ юумэ хэбэ» гэжэ зааһан байгаа.

«П. М.» гэдэг газетын шэнжэлэгшэ Леднер гэгшэ иигэжэ бэшэнэ: «Буу зэбсэгүүдые хуряаха тухай Нэгэдэмэл нацануудта Молотовой табиһан резолюци болбол яһала сэсэнээр хэгдэһэн стратегическэ алхам мүн. Энэ резолюци хадаа бирагүй мухардалгые дабажа гараха арга бидэндэ олгоно. Энэ хадаа сэсэнээр зохеоглоһон стратеги болохо байна, ушарынь хадаа ородуудай зохеоһон энэ резолюци болбол буу зэбсэг хуряалгада уласхоорондын инспекциие Аюулгүйн Соведтэ байлгаха хэрэгые хүсэлдүүлжэ шадаха байна. Атомна энергидэ хиналта табиха тухай асуудал тушаа үни удаан саг соо аргаа мухардаад байһанай һүүлээр ородууд болбол энэ асуудалые дахяад табиба. Нэгэдэмэл нацануудта американецууд болбол дабхар маневр хэхэ арга үшөө дахин олгоод, эндэхи үүсхэлые гартаа абахыень ородуудта зүбшөөрһэн байха юм»—гэнэ.

Эдеэ-хоолой тусхай фонд байгуулхадань Советскэ Союз хабаадалсахаар бэлэн байна

Дайнһаа хохидоһон оронуудай [...]зондо туһаламжа үзүүлхэ уласхоо[рон]дын организаци болохо ЮНРРА [...]шэ январиин 1-һээ хойшо ажалл[...] болихонь. Энээнэй дашарамда Ге[не]ральна Ассамблейн № 2 коми[тет] ЮНРРА-гэй тоосоото элидхэл зүбшэ[н] хэлсэгдэбэ.

Тиихэдээ, түрүүшын ээлжээндэ [эдеэ] хоолой туһаламжа үзүүлхэ хэрэ[г] эрхилхэ уласхоорондын шэнэ органи[за]ци бии болгохо гэһэн дурадхал оро[шоо] байгаа. Энээниие буруушаажа США-[гай] түлөөлэгшэд арсаба. Тэдэнэр хадаа [...]лөөһэгүйгөөр ямаршье туһаламжа [...]лэгдэхэ еһогүй, харин хоер талын [...] сээ баталаад лэ байһан сагта туһа[лам]жа үзүүлжэ болохо юм гэбэ. Энэ [...]нал бодолынь Великобританиин тү[лөө]лэгшэд һайшаан нэгэдэлсэһэн байна.

№ 2 комитедэй байгуулһан подко[ми]тедтэ мүнөө тэрэ асуудал хэлсэг[дэнэ]. Американска делегациин һанал боло[н] буруушаажа Норвегиин түлөөлэгшэд ЮНРРА-гэй генеральна директор Гардиа гэгшэ үгэ хэлэһэн байна. Т[э]ды хадаа США-гэй түлөөлэгшэдэй ду[рад]хаһан гурим хадаа гансал Америк[ын] зонхилогшодто туһатай байха юм [гэжэ] зааһан байна.

Советскэ делегациин үмэнэһөө [...] хэлэһэн Громыко иимэ мэдүүлгэ [...]

Дайн сэрэг ба дайсанай эзэмдэлгэ[дэ] хохидоһон оронуудай улад зоной [...]лай шухала эрилтые хангаха [...] ЮНРРА ехэхэн хүдэлмэри хэбэ [гэжэ] Советскэ делегаци тоолоно. Дайс[анай] эзэмдэлгэ болоһон дээрэһээ Украин[ска] ССР ба Белорусска ССР-эй городу[уд] ба тосхонуудай үгырээд байхадань [...]дэнэртэ ЮНРРА-һаа туһаламжа үз[үүлһэн]һэнэйнь түлөө Советскэ делегаци тэр[ээн]дэ баясхалан хүргэнэ.

Зүгөөр, бүгэдын мэдэһээр, дайн с[эрэг] ба дайсанай эзэмдэлгэһээ хохид[оһон] хэдэ-хэдэн оронуудта улад зон бо[л]... тон түрүүшын шухала хэрэглэлэй бараануудые болон плангаяа эдеэ хо[олой] зүйлнүүдые угаа ехээр хэрэглэжэ [бай]һан зандаа. Иимэ ушарһаа, СССР делегаци болбол 1947 ондо ЮНР[РА] ажалаа саашань үргэлжэлүүлжэ, у[лад] шухала хэрэгтэй эд бараан ба [эдеэ] хоолой зүйлнүүдые үгэжэ байхань [...] хала гэжэ хүсэхэ байна. Тиихэ [...] эдеэ-хоолой зүйлнүүдые үлэмжэ [...] хэрэглэжэ байһан оронуудта 1947 [...] туһаламжа үзүүлхын тулада эдеэ-[хоо]лой тусхай фонд байгуулха [тухай] ЮНРРА-гэй генеральна директор [...]ла Гардиа гэгшын оруулһан дура[дха]лые шэнжэлжэ үзөөд, Советскэ деле[га]ци болбол дээрэ дурсагдаһан фо[нд] бии болгохо тухай дурадхалые Со[вет] зүбшөөхэ байна гэжэ мэдүүлнэ. [Дай]санай эзэмдэлгэһээ ехээр хохид[оһо]н он болохо СССР хадаа энэ органи[за]цида өөрынгөө бишыхан пай ору[улжа] а эдеэ-хоолой тусхай фонд [...] ЮНРРА шэнгеэр зиилээ уласхоорон[дын] аршамууд дээ эһээ үнгэрэхэ юм [гэжэ] анхаралдаа абаад, Советскэ Союз туһаламжа үзүүлхэ шэнэ организа[цида] хабаадалсахаар бэлэн байна.

Зарим делегадуудай дан гайхалтай аяг ааша тухай

НЬЮ-ЙОРК, ноябриин 29. (ТАСС-эй спецкорр). һүүлэй үедэ зарим деле[га]дууд болбол тон хурса политическэ [зу]ляалдаата хэлсээндэ орожо яма[р] [нэгэ] шухала асуудал тушаа голосовани [...]лохын үдэ тээ заседаниинуудай [зал] соһоо гаража арилха дан гайхал[тай] аяг ааша гаргадаг болоһон тухай [Ге]неральна Ассамблейн комитедүүдэй [за]седаниинуудта саг үргэлжэ байлса[н] хүнүүдэй анхаралаа хандуулангүй [бай]хын аргагүй.

Жэшээнь зэбсэгтэ хүсэнүүд т[ушаа] информаци үгэхэ гэһэн резолюциие [го]лосовалха үедэ № 1 комитедэй зал[һаа] хэдэ-хэдэн делегацинууд байлсаагүй [бай]эл—Ливанай, Либериин, Боли[вии]н, Гватемалын, Гаитиин, Гондурасай, [...]най ба бусад оронуудай делегаци[нууд] болоно.

Урда-Африканска Союзда үндэһэ[...]най илгаа гаргажа хашалан үзүү[лхэ] тухай индийскэ резолюциие голосо[вал]ха эхилхэ болоод байхадань, үсэгэ[лдэр] үдэшэ №1, №6 комитедүүдэй нэгэ[д]эл заседаниин болижо байһан зал[һаа] Либериин, Гаитиин делегадууд [га]ража ошобо. Бусад комитедүүдэй [...] дээрэһээшье мүн лэ иимэрхүү жэ[шээ]нүүдые олоор харуулжа болохо бай[на].

Али нэгэн зүйтэй бэшэ шиидх[э]бэриин проектые буруушаажа сэхэ [хэ]лэхэ зүрхэгүй аад, голосовалха дур[а]гүй байһан хадаа, эндэ голосованиин [...]ходо энэ тэрэ делегацинууд иигэжэ „[...]лөөрөө голосовалдаг" шэнэ методтэй [...]оо гэжэ журналистнуудай дунда [...]сэнэ.

Харюусалгата редактор
Ц. Д. ДАМДИНЖАПОВ

РЕДАКЦИИН АДРЕС: г. Улан Удэ, ул. Ленина 26. (ТЕЛЕГРАФНА АДРЕС. Улан-Удэ Унэн). ТЕЛЕФОНУУД: ответ. редактора—23. АТС—1-80; зам. редактора — 23. ответ. секретаря—3-23; отделов: партийной и комсомольской жизни, сельского хозяйства — 3-23 (2 зв.), культуры и быта, промышленности и транспорта — 4-52; писем трудящихся, внутренней информации и переводов—4-52 (2 зв.); об'явлений — 2-64 (2 зв.).

Н—00758. Типография Государственного газетного издательства при Совете Министров БМАССР. тираж 10...